

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Norsko a Evropská unie

**Analýza opakovaného odmítnutí vstupu do ES/EU
a v tomto kontextu posouzení vyhlídek na členství Norska v EU
do budoucna**

Marek Zemánek

Plzeň 2013

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Politologie

Studijní obor Politologie

Bakalářská práce

Norsko a Evropská unie

**Analýza opakovaného odmítnutí vstupu do ES/EU
a v tomto kontextu posouzení vyhlídek na členství Norska v EU
do budoucna**

Marek Zemánek

Vedoucí práce:

PhDr. Mgr. Petr Jurek

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2013

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma: **Norsko a Evropská unie. Analýza opakovaného odmítnutí vstupu do ES/EU a v tomto kontextu posouzení vyhlídek na členství Norska v EU do budoucna** vypracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2013

.....

Poděkování

Dovoluji si tímto poděkovat vedoucímu mé práce, doktorovi Petru Jurkovi, za vedení, odborné konzultace, poskytování užitečných rad, cenných připomínek a pomoci při psaní mé bakalářské práce.

Obsah

Seznam tabulek, grafů a obrázků.....	6
Seznam zkratk	7
1. Úvod.....	9
2. Základní charakteristika Norska	11
2.1 Historický úvod	11
2.2 Vývoj vztahu Norska k evropským integračním strukturám do počátku 70. let	12
2.3 Ekonomická charakteristika.....	14
2.3.1 <i>Zemědělství a rybářský sektor</i>	17
2.3.2 <i>Těžba ropy, průmysl a obchod</i>	20
2.3.3 <i>Stát blahobytu</i>	25
3. První referendum o členství v ES	28
3.1 Pozice parlamentu v otázce členství.....	28
3.2 Odpůrci – zastánci členství.....	29
3.3 Výsledek referenda.....	30
4. Situace v zemi po prvním referendu do konce 80. let	31
4.1 Názor norských politických stran a voličů k členství na konci 80. let	33
5. Druhý norský pokus o vstup do EU.....	35
5.1 Parlamentní volby (1993)	36
5.2 Tematické okruhy druhého referenda.....	38
5.3 Odpůrci členství	40
5.4 Přívrženci členství	41
5.5 Výsledek referenda	42
6. Postoj soudobých norských parlamentních stran k EU	44
7. Vyhledky na členství Norska v EU	47
8. Závěr	50
Seznam pramenů a literatury	52
Resumé.....	56
Seznam příloh	58
Přílohy – obrázky, mapy.....	59

Seznam tabulek, grafů a obrázků

Graf 1: Celkový vývoz. V procentech.....	14
Graf 2: Vývoz tradičních komodit loď, produkty z ropy, kondenzáty atd. V procentech.....	15
Graf 3: Počet podniků podle obdělávané zemědělské půdy. V hektarech.....	17
Graf 4: Počet zvířat v hospodářství s chovem různých druhů zvířat. 1999, 2011 a 2012. V tisících.....	18
Graf 5: Množství úlovků hlavní skupiny ryb. V tunách	19
Graf 6: Podíl odvětví na tvorbě HDP.....	19
Graf 7: Pět největších exportních komoditních odvětví. V bilionech NOK	21
Graf 8: Největší světové země vyvážející ropu. 2011. V milionech barelů za den	21
Graf 9: Vývoz ropy a zemního plynu. 2011. V procentech.	22
Graf 10: Spotřeba energie na m ² dle typu obydlí. 1995 – 2009. kWh.....	24
Graf 11: Spotřeba a export elektrické energie. Únor 1993 – 2013. TWh	24
Graf 12: Muži a ženy v pracovním procesu podle věku. V procentech.....	26
Graf 13: Nezaměstnaní, nezaměstnaní v evidenci, nezaměstnaní pobírající podporu. 2006 – 2012. V tisících	27
Graf 14: Postavení norských politických stran na škále levice – pravice	44
Obrázek 1: Organizační struktura ropného sektoru	22
Tabulka 1: Úroveň HDP na obyvatele Norska a EU a dalších států ve vybraných letech	16
Tabulka 2: Spotřeba elektrické energie dle zdroje. TWh	23
Tabulka 3: Výsledky norských parlamentních voleb v letech 1973 - 1989 (v procentech hlasů a zisku mandátů)	33
Tabulka 4: Výsledky norských parlamentních voleb v letech 1993 (v procentech hlasů a zisku mandátů)	37
Tabulka 5: Postoje politických stran v referendech. 1972 a 1994	37
Tabulka 6: Další důležité smlouvy Norska s EU	48

Seznam zkratek

CIA	Ústřední zpravodajská služba Central Intelligence Agency
DNA	Norská strana práce Det Norske Arbeideparti
EHP	Evropský hospodářský prostor European Economic Space
EHS	Evropské hospodářské společenství European Economic Community
ES	Evropské společenství European Community
EU	Evropská unie European Union
EFTA	Evropské sdružení volného obchodu European Free Trade Association
ESUO	Evropské společenství uhlí a oceli European Coal and Steel Community
Euratom	Evropské společenství pro atomovou energii European Atomic Energy Community
FrP	Strana pokroku Fremskrittspartiet
H	Pravice Høyre
HDP	Hrubý domácí produkt
HDP	Hrubý domácí produkt na obyvatele
KrF	Křesťanská lidová strana Kristelig Folkeparti
NATO	Organizace Severoatlantické smlouvy North Atlantic Treaty Organisation
NOK	Norská koruna
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj Organisation for Economic Cooperation and Development
OPEC	Organizace zemí vyvážejících ropu Organization of Petroleum Exporting Countries
OSN	Organizace spojených národů United Nations

SP	Strana středu Senterpartiet
SRN	Spolková republika Německo
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
SSVV	Spolupráce v oblasti spravedlnosti a vnitřních věcí Justice and Home Affairs Cooperation in EU
SV	Levicová socialistická strana Sosialistisk Venstreparti
SZBP	Společná zahraniční a bezpečnostní politika Common Foreign and Security Policy
USA	Spojené státy americké United States of America
USD	Americký dolar United States dollar
V	Levice Venstre
ZEU	Západoevropská unie Western European Union

1. Úvod

Čtenářům se dostává do rukou bakalářská práce o Norsku a Evropské unii¹, která má za cíl objektivním způsobem zkoumat důvody, proč a z jakého důvodu se Norské království² již dvakrát odmítlo plně začlenit do struktur EU³. Podíváme se na vzájemné vztahy mezi Norskem a EU a nastíníme aktuální stav situace jak z pozice Norska, tak i z pozice EU. Dále si rozvrhneme výhody a nevýhody vstupu Norska do EU. Chtěl bych prokázat, že zásadním důvodem absence Norska v EU jsou především historické, ekonomické (příjmy z exportu ropy, zemního plynu) politické faktory. Na základě těchto faktorů se budu snažit analyzovat budoucí perspektivu pozice Norska ve vztahu k EU.

Politika v Norsku se v českém politologickém prostředí netěší příliš velké pozornosti. Nemůžeme tvrdit, že je toto téma zcela opomíjeno, stále však hraje tato problematika okrajovou roli. V posledních letech jsme již mohli zaznamenat řadu dílčích odborných textů. Namátkou můžeme uvést texty Vlastimila Havlíka⁴, Ondreje Gažoviče a Davida Minaříka⁵ či Andreje Ruščáka⁶. Zdrojovou bází při vypracování mé práce byla z pochopitelných důvodů především cizojazyčná literatura a prameny.

Pokud jde o vlastní strukturu práce, je rozdělena do osmi kapitol. Po úvodní kapitole přichází část věnovaná historickému exkurzu, který do značné míry ovlivnil současný stav a možné budoucí směřování země v rámci integrace. Samozřejmě není možné v jedné kapitole nabídnout ucelené představení dějin tohoto státu. K tomu by byla potřeba přinejmenším samostatná kniha. Proto se budeme věnovat stručným dějinám od 14. století, kdy Norsko bylo podřízeno Dánsku, a poté bylo donuceno vstoupit do unie se Švédskem, jež trvala až do roku 1905. Poválečné období bylo především charakteristické přeměnou norského zahraničněpolitického kurzu od neutrality k prozápadní orientaci. Angažovanost Norska v politických a hospodářských mezinárodních vztazích výrazně vzrostla. Stalo se například zakládajícím členem Severoatlantické aliance⁷ či členem Evropské asociace volného

¹ Dále jen EU.

² Dále jen zkrácená forma pojmenování státu Norsko, která má plně nahrazovat oficiální název Norské království (v oficiálních jazycích země: Kongeriket Norge – jazyková verze bokmål/Kongeriket Noreg – verze nynorsk/Norga – v řeči národnostní menšiny Sámu). Zdroj: Jeden svět – národy online. Dostupné na: <http://www.nationsonline.org/oneworld/norway.htm> Poslední návštěva: 10. 1. 2013.

³ EU vznikla 1. 11. 1993 na základě tzv. Maastrichtské smlouvy, Smlouvy o Evropské unii. EU zastřešuje vše, co dosud bylo vytvořeno (všechny tři Společenství). Nově přibyla Společná zahraniční a bezpečnostní politika (dále jen SZBP) a Spolupráce v oblasti spravedlnosti a vnitřních věcí (dále jen SSVV), která navazovala na Schengenskou dohodu. Zdroj: MARYÁŠ, J. – OHÁŇKOVÁ, L.: 2006, str. 23–24.

⁴ Havlík, V.: 2006. Proměny norské politiky. *Politologický časopis* 3/2006, 285–305.

⁵ Gažovič, O. - Minařík, D.: 2005. Norsko a Evropská unie, ich vzájomný vzťah a jeho možné prameny v budúcnosti. *Politologický časopis* 2/2005, 139–151.

⁶ Ruščák, A.: 2009. V Norsku vše při starém. *Mezinárodní politika* 11-12/2009, 65–67.

⁷ Dále jen NATO.

obchodu⁸. Tyto historické souvislosti z části utváří hodnocení argumentace pro a proti vstupu Norska do EU. Kapitola dále upírá pozornost na ekonomickou charakteristiku státu. Měli bychom si připomenout, jaký základ má norská ekonomika a v čem spočívá bohatství tohoto státu. Norsko patří mezi vyspělé průmyslové země s tržní ekonomikou. Mimořádný význam pro celou norskou ekonomiku mají těžba ropy a zemního plynu z kontinentálního šelfu Severního moře (v roce 2002 se ropný průmysl podílel zhruba 21 % na vytvořeném HDP)⁹, námořní doprava a rybolov.

Čtvrtá kapitola je do značné míry těžištěm mé práce. Věnuje se prvnímu lidovému hlasování o norském členství v Evropském společenství¹⁰. V září 1972 norští voliči mírnou většinou (53,5 %) vstup do ES odmítli. Po neúspěšném pokusu o vstup se Norsko omezilo na členství v EFTA a spolupráci o vytvoření tzv. Evropského hospodářského prostoru¹¹. Těmto aktivitám je pak věnována pátá kapitola, která se mimo jiné zaměřuje i na postoj obyvatelstva k evropskému integračnímu procesu v 80. letech až do konání druhého referenda v listopadu 1994, jež tvoří druhou stěžejní část mé práce. Pro komplexní pohled na problematiku absence Norska v EU nesmíme opomenout analýzu názorů současných norských politických subjektů na EU. V závěrečné osmé kapitole práce nastíní budoucí vyhlídky na možnost vstupu Norska do EU.

⁸ European Free Trade Area, dále jen EFTA.

⁹ Norský statistický úřad. Dostupné na: http://www.ssb.no/en/befolkning/artikler-og-publikasjoner/_attachment/91796?_ts=13c6ca485b8 Poslední návštěva: 9. 1. 2013..

¹⁰ Od 1. července 1967, kdy vstoupila v platnost Slučovací smlouva, se pro tři společenství (Evropské společenství uhlí a oceli – dále jen ESÚO, Evropské společenství pro atomovou energii – dále jen Euratom, Evropské hospodářské společenství – dále jen EHS) používá souhrnného názvu Evropské společenství, případně pouze Společenství. Dále jen ES. Zdroj: LACINA, L. – OSTŘÍŽEK, J. a kol.: 2011, str. 49.

¹¹ European Economic Space, dále jen EHP.

2. Základní charakteristika Norska

Norská zahraniční politika vůči EU stále hledá své pevné místo, i když si na mezinárodním poli zajistila věhlasné renomé. Tento paradox zčásti jistě určuje jeho až periferní poloha na severu Evropy. Na druhé straně můžeme zmínit trpké historické souvislosti – Norsko bylo v minulosti charakterizováno nadvládou Dánska a Švédska.

2.1 Historický úvod

Období mezi lety 1400 – 1800 bylo pro Nory obdobím národní poroby. V roce 1319 zemřel král Hákon V., poslední mužský zástupce norského panovnického rodu. Jeho dcera se provdala za švédského krále a ve skutečnosti se tím otevřela cesta ke švédsko-norské unii. Ta trvala s menší přestávkou¹² do 80. let 14. století.

Veškeré tyto události probíhaly v době, kdy se společenské i politické poměry prudce změnily. Dopad morové epidemie byl v Norsku mimořádně ničivý. Infekce se dostala na norské území z Anglie přes přístavní města a dále pronikala všemi směry do vnitrozemí. Země si nemohla udržet samostatnost, a tak v roce 1380 vstoupila se Švédskem do personální unie pod nadvládou Dánska. Spolu s ním vstoupilo roku 1397 i do tzv. Kalmarské unie¹³ (Grégr – Král – Rubín, 1997: 7–38).

Rok 1660 tvoří významný mezník v norských dějinách. V rámci unie znamená přechod ke královskému absolutismu. Na základě Kielské mírové úmluvy z roku 1814 bylo Norsko postoupeno Švédsku¹⁴. Švédsko si toto rozhodnutí vynutilo v krátké válce proti Norsku. Obě království měla vlastní parlament a vlastní ústavu. Zahraniční politika však byla vedena švédským králem či švédskou vládou. Norské straně nevyhovovalo zejména nedostatečné prosazování norských obchodních a námořních zájmů švédskými zastupitelskými orgány. To bylo příčinou norského rozchodu se Švédskem roku 1905 (Hroch – Kadečková – Bakke, 2005: 34–106).

Roku 1905 Storting¹⁵ vypsal hlasování o otázce unie a jeho výsledkem bylo její zrušení. Na trůn nastoupil dánský princ Karel¹⁶. Toto období lze vnímat jako dobu

¹² Norské království bylo obnoveno roku 1343, avšak zemi vládla opět poručnická vláda z důvodu neplnoletosti Hákona VI. Roku 1355 navíc zemřel jeho bratr Erik. V důsledku toho pak bylo Norsko opětovně spojeno se Švédskem. Zdroj: HROCH, M – KADEČKOVÁ, H. – BAKKE, E.: 2005, str. 59.

¹³ Kalmarunionen. Kalmar je město v dnešním jižním Švédsku. Švédsko z unie vystoupilo v roce 1449, zatímco Norsko bylo její součástí až do roku 1814. Zdroj: BENEŠ, M.: 2011. Dostupné na: <http://www.neaktuality.cz/zahranici/konec-kalmarske-unie-svedsko-se-definitivne-osamostatnilo> Poslední návštěva: 17. 1. 2013

¹⁴ Území, která dříve patřila Norsku – Island, Faerské ostrovy a Grónsko – zůstaly Dánsku. Zdroj: HROCH, M – KADEČKOVÁ, H. – BAKKE, E.: 2005, str. 63–64.

¹⁵ Norský parlament.

¹⁶ Vládl pod jménem Hákon VII. až do své smrti v roce 1957. Zdroj: GRÉGR, J – KRÁL, V. – RUBÍN, J.: 1997, str. 38.

„učednických let“ nové monarchie. Norsko tak vstoupilo do řad samostatných evropských států a muselo si hledat vlastní směřování (Čermáková, 2003).

Při vypuknutí první světové války si Norsko uchovalo neutralitu, avšak bylo jejím průběhem do značné míry vážně poškozeno. Norský státní dluh stoupl na čtyřnásobek, měna byla znehodnocena a obyvatelstvo trpělo drahotou. Válka těžce zasáhla i loďáře – polovina lodí byla zničena. Status neutrality Norsko neuhájilo ani v druhé světové válce. Hitlerovské Německo ho vojensky napadlo 9. dubna 1940.¹⁷ Situace v obsazeném Norsku byla v prvních týdnech velice nepřehledná, přesto se Němcům podařilo ustanovit novou vládu. 98 % norského obyvatelstva německou okupaci odmítalo a začalo se formovat hnutí odporu. Největší ohlas a proslulost získal odpor učitelů proti nucené nacistické škole. Německé velení v Norsku nakonec podepsalo 7. května 1945 kapitulaci (Kan, 1983: 223–262), (Derry, 1973: 266–403).

2.2 Vývoj vztahu Norska k evropským integračním strukturám do počátku 70. let

V poválečném období převažovaly pokusy navázat na neutrální politiku, tedy pozici mimo západní a východní blok. „Nikdy více 9. duben.“ (datum německé okupace). S tímto heslem se politici snažili posilovat obranyschopnost svého státu.¹⁸

Po roce 1946 se stále zřetelněji ukazovalo, že pro Norsko je obtížné zachovávat neutralitu. Přijetím Marshallova plánu v roce 1947 se tak přeměnil zahraničněpolitický kurz k prozápadní orientaci. Norsko v období 1948 – 1951 z plánu přijalo 2,5 miliardy korun.¹⁹ Prozápadní orientaci země signalizoval i vstup do NATO v roce 1949. Cílem členství v NATO bylo odradit nepřítele od intervence na norské území (především Sovětský svaz²⁰). Svou účast v této organizaci si při vstupu Norsko podmínilo několika zásadami: odmítlo přítomnost cizích vojsk na svém území a provádění vojenských cvičení v oblastech hraničících se SSSR.

Vzhledem k povaze historického vývoje Norska vyplývala i jistá míra nedůvěry o společné tržní prostředí v regionu. Pokusy o skandinávský společný trh, respektive celní unii ztroskotaly jak na konci 40., tak i během 50. let. Důvodem neúspěchu byla zejména obava z bezbariérového obchodu, který by slabý regulovaný průmysl mohl ohrozit. Naproti tomu za vyhovující projekt byla považována integrační platforma pro severské země EFTA. Jejím cílem bylo vytvořit svobodný obchod s průmyslovými produkty (nezahrnoval

¹⁷ Německo chtělo postupně získat Nory ke spolupráci především díky jejich strategickému významu této země. Argumentací byl především společný germánský původ a čistota nordické rasy norského obyvatelstva. Zdroj: GRÉGR, J – KRÁL, V. – RUBÍN, J.: 1997, str. 38.

¹⁸ HROCH, M – KADEČKOVÁ, H. – BAKKE, E.: 2005, str. 269.

¹⁹ Tamtéž: str. 270.

²⁰ Dále jen SSSR.

zemědělské produkty ani ryby) bez aspirace na vznik celní unie, proto se i Norsko do této integrace zapojilo (Sverdrup, 2004: 23–26).

Příhlašku do EHS Norsko poprvé podalo v dubnu 1962, o rok později, po vzoru Velké Británie, Irské republiky a Dánska. V Norsku totiž bylo potřeba změnit norskou ústavu. „Nově schválený paragraf 93 stanovil, že je možno vzdát se svrchovanosti „ve věcně omezeném rozměru“, pokud o tom bude rozhodnuto tříčtvrtinovou většinou.“²¹ Po odmítnutí britské přihlášky Francií do EHS, norská vláda svou přihlašku s neskrývanou úlevou stáhla.²² Představitelé vlády navíc museli doma občanům objasňovat, proč tak rychlá změna přístupu k otázce členství v EHS. Občané totiž považovali členství Norska za odklon od tradičních hodnot založených na suverenitě a otevřené společnosti (Částek, 2004).

V následujících letech, prohlubováním EFTA, se zájmy severovýchodních států vzdalovaly. Silná provázanost norské zahraniční politiky s britským postojem k integraci zapříčinila, že obě tyto země s Irskem a Dánskem podaly svou druhou žádost o členství v ES 10. května 1967. Norská vláda byla předem přesvědčena, že to ani tentokrát nevyjde.²³ Prezident de Gaulle opakoval své francouzské „ne“ k rozšíření. Francouzský prezident konstatoval, že „...z naší strany nemůže být a nikdy ani nebylo řeči o užití veta. Otázka pouze zní, je-li nám jasné, zda je možné dosáhnout úspěchu za stávající struktury a podmínek dnešního společného trhu, aniž by ho postihly destruktivní výkyvy, nebo – na straně druhé – za jaké alternativní struktury a podmínek by takového úspěchu bylo možné dosáhnout...“ (Fiala – Pitrová, 2010: 96).

Odmítavý postoj k britské přihlášce zmrazil veškerá jednání o rozšíření ES o Norsko. Avšak v červnu 1969 Rada ES rozhodla o přezkoumání přihlášky Norska (a Dánska). 30. června 1970 byla pak přístupová jednání s Norskem zahájena (Gončec, 2003: 57).

²¹ HROCH, M – KADEČKOVÁ, H. – BAKKE, E.: 2005, str. 265.

²² GONĚC, V.: 2003, str. 56.

²³ LACINA, L. – OSTRÍŽEK, J. a kol.: 2001, str. 50.

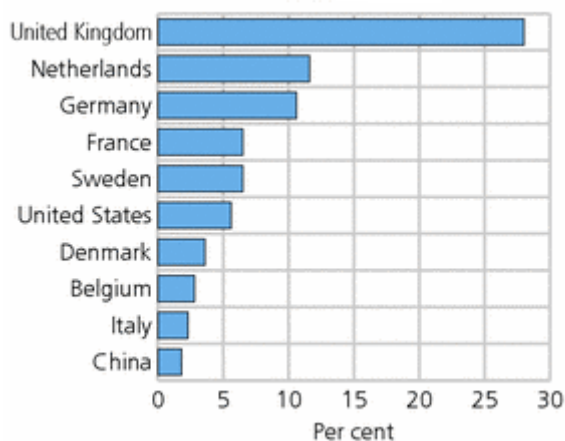
2.3 Ekonomická charakteristika

Cílem této kapitoly je představit průmyslový stát s jeho odvětvovou specializací – těžba ropy a zemního plynu, těžba dřeva a dalších nerostných surovin. Veřejné mínění je v otázce průmyslu a zemědělství velice citlivé. A v letech 1972 a 1994 promítlo svou roli při vyjednávání o členství v ES/EU. V druhé části se podíváme na oblast sociální politiky²⁴, která je považována za jednu z nejštedřejších na světě. Je především financována z příjmů z exportu ropy a zemního plynu.

Norsko patří mezi vyspělé průmyslové státy s tržní ekonomikou. V současnosti ho lze charakterizovat jako bohatý stát s malou, otevřenou a exportně orientovanou ekonomikou.²⁵

Norská ekonomika v porovnání s ES zaznamenala od 70. let výrazné posuny, nejvýrazněji ve směru posilování těžby a exportu ropy a zemního plynu. Norsko díky těmto exportním surovinám atakovalo třetí místo ve světě. Dalšími exportními komoditami byly ryby, papír, lepenka, lodě a čluny.²⁶ Hlavními partnery exportu Norska na konci roku 2011 byly země EU – Velká Británie, Nizozemsko, Německo (viz graf 1). Posílil i norský obchod se Švédskem a Francií (viz graf 2).

Graf 1: Celkový vývoz. V procentech.

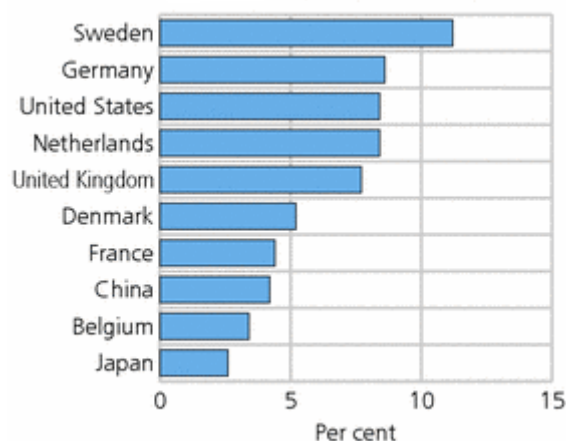
Zdroj: Norský statistický úřad. Dostupné na: <http://www.ssb.no/en/befolkning/artikler-og-publikasjoner/attachment/91796?ts=13c6ca485b8> Poslední návštěva: 29. 1. 2013

²⁴ Též welfare state, stát blahobytu. Typické znaky jsou např. stanovení minimální mzdy, velká role odborů, redistribuce příjmů, bezplatné školství a zdravotnictví. Zdroj: Oxford Dictionary of Politics. Dostupné na: <http://oxforddictionaries.com/definition/english/welfare%2Bstate?q=welfare+state> Poslední návštěva: 28. 1. 2013.

²⁵ BRUNCLÍK, M. – HAVLÍK, V. – PINKOVÁ, A.: 2011, str. 10.

²⁶ GONĚC, V.: 2003, str. 59.

Graf 2: Vývoz tradičních komodit – loď, produkty z ropy, kondenzáty atd. V procentech.

Zdroj: Norský statistický úřad. Dostupné na: <http://www.ssb.no/en/befolkning/artikler-og-publikasjoner/attachment/91796?ts=13c6ca485b8> Poslední návštěva: 29. 1. 2013

V tabulce 1 je srovnána úroveň HDP na obyvatele (tedy jeden z ukazatelů ilustrující ekonomickou vyspělost země) Norska, EU a dalších vybraných států v době před druhým norským referendem a po vstupu dalších států do EU. Je zřejmé, že po celé sledované období byla úroveň HDP Norska vyšší než úroveň HDP USA. Naopak do první poloviny 90. let nižší než úroveň HDP Švýcarska či Švédska. V těchto letech můžeme spatřit i kolísavý poměr mezi zeměmi, HDP Norska na jedné straně, HDP SRN, Japonska či Dánska na straně druhé. Přelomem tisíciletí se v ekonomických ukazatelích Norsko nachází jednoznačně na předních místech. HDP norské ekonomiky v roce 2012 činil 55 300 USD na jednoho obyvatele.

Tabulka 1: Úroveň HDP na obyvatele Norska a EU a dalších států ve vybraných letech.

Stát	1989	1990	1992	2001	2005	2009	2012	Stát
Norsko	21 276	24 888	26 318	37 900	43 200	53 300	55 300	Norsko
EU	12 zemí			15 zemí	25 zemí	27 zemí		EU
	14 950	18 418	19 098*	17 700	27 600	32 700	34 500	
Švédsko	22 520	26 841	28 418	25 500	31 700	37 500	41 700	Švédsko
Švýcarsko	26 694	33 685	34 990	36 300	36 500	40 100	45 300	Švýcarsko
Dánsko	20 459	25 242	27 552	29 946	34 400	37 200	37 700	Dánsko
SRN	19 087	23 667	27 682	25 800	30 300	34 100	39 100	SRN
USA	21 229	22 096	22 468*	35 500	41 900	45 800	49 800	USA
Japonsko	23 325	23 734	29 516	32 700	30 500	33 500	36 200	Japonsko

* 1991

(čísla jsou uvedena v USD; v tržních cenách)

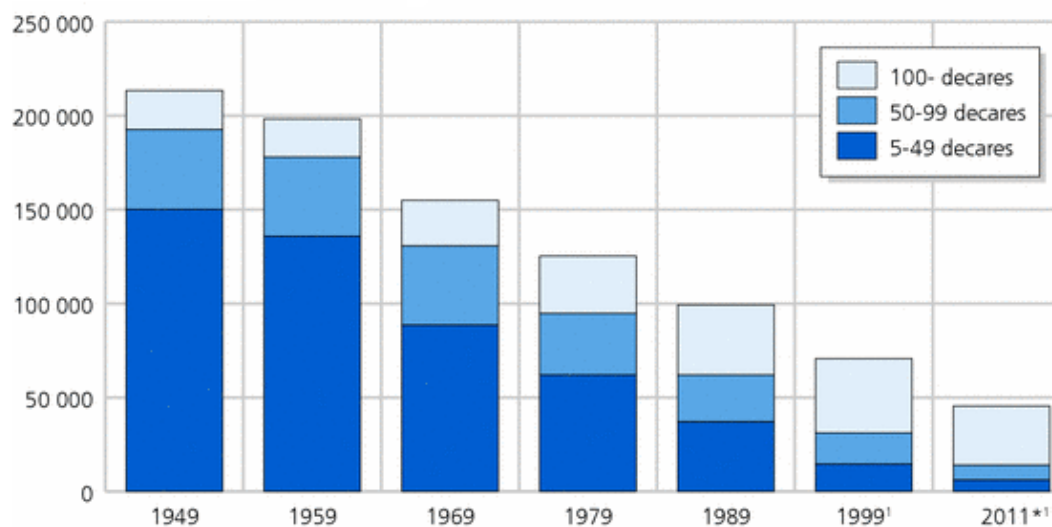
Zdroj: Autorem zpracováno na základě těchto zdrojů: Hřích: 1994, str. 10. Světová banka. Dostupné na: <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?page=2> Poslední návštěva: 16. 1. 2013. OECD. Dostupné na: http://www.oecd-ilibrary.org/economics/government-debt_gov-debt-table-en Poslední návštěva: 16. 1. 2013. CIA. Dostupné na: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2004rank.html> Poslední návštěva: 16. 1. 2013. Ministerstvo financí ČR. Dostupné na: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/makro_pre_15000.html Poslední návštěva: 16. 1. 2013.

2.3.1 Zemědělství a rybářský sektor

V oblasti zemědělství Norsko udržovalo silně protekcionistickou politiku, která je trvale ze strany EU kritizována, přičemž nechme stranou skutečnost, že se EU v sektoru zemědělství chová stejně. Důsledkem těchto ochranných opatření Norsko ztěžuje zahraniční konkurenci proniknout na jejich domácí trh. Cílem těchto opatření je především ochránit norské farmáře. Průměrná cena potravin je o více než 50 % vyšší ve srovnání s vyspělými zeměmi EU. Celková výše státní podpory zemědělství v Norsku je dlouhodobě nejvyšší z celé Evropy. V roce 1991 činila 15,5 miliard NOK²⁷, roku 1994 dosáhla výše 13,2 miliard NOK.²⁸

Vzhledem k přírodním podmínkám, které zde panují, představuje zemědělská půda pouhých 2,6 % (viz přílohy 1 – 2). Z této plochy bylo ale reálně obděláváno pouze 3 462 km², tedy cca 35 % (viz graf 3).²⁹ Zbývající plochu tvoří louky a pastviny, které jsou využívány pro chov zemědělských zvířat. Z těchto důvodů má Norsko nejnižší míru potravinové soběstačnosti v Evropě.

Graf 3: Počet podniků podle obdělávané zemědělské půdy. V hektarech.

Zdroj: Norský statistický úřad. Dostupné na: <http://www.ssb.no/en/befolkning/artikler-og-publikasjoner/attachment/91796?ts=13c6ca485b8> Poslední návštěva: 30. 1. 2013.

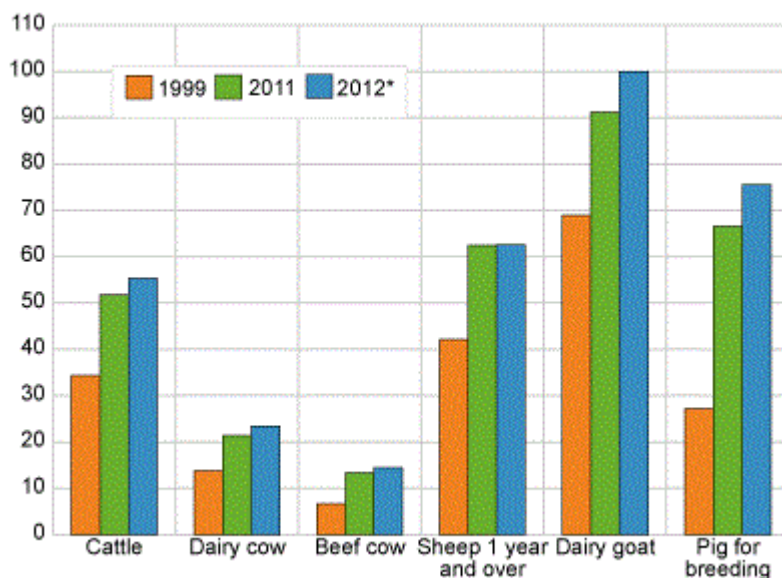
²⁷ Norská koruna.

²⁸ GONĚC, V.: 2003, str. 61.

²⁹ Norský statistický úřad. Dostupné na: http://www.ssb.no/en/befolkning/artikler-og-publikasjoner/_attachment/91796?ts=13c6ca485b8 Poslední návštěva: 29. 1. 2013.

V norském zemědělství převládá živočišná výroba. Chová se skot, ovce a vepří (viz graf 4). Ekonomický význam má rovněž chov kožesinové zvěře (lišek a norků). Určitým specifikem je pastevní chov sobů na severu země, který je výsadním a zákonem chráněným právem zde žijících původních obyvatel Laponců. Z rostlinné produkce má největší význam pěstování obilnin (hlavně ječmene a ova) a brambor.

Graf 4: Počet zvířat v hospodářství s chovem různých druhů zvířat. 1999, 2011 a 2012. V tisících.

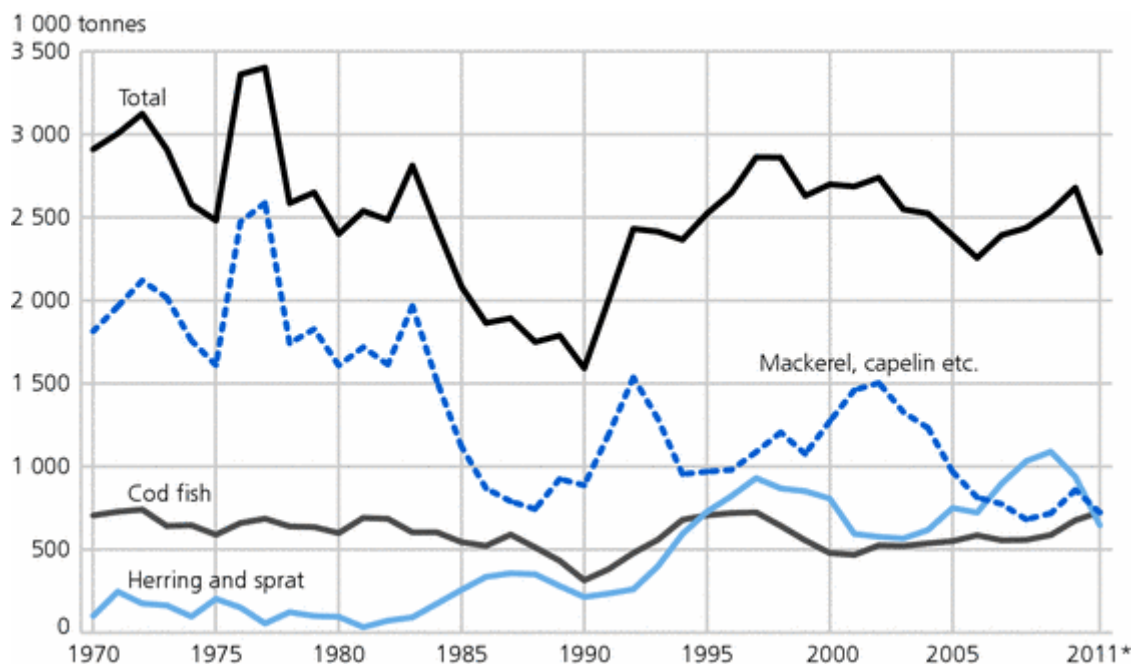

Zdroj: Norský statistický úřad. Dostupné na: <http://www.ssb.no/en/jord-skog-jakt-og-fiskeri/statistikker/stjord>
Poslední návštěva: 30. 1. 2013.

Velký význam pro celé norské hospodářství má námořní rybářství. V průběhu roku 2011 bylo vyloveno celkem více než 2,3 milionů tun ryb v hodnotě cca 15,8 miliard NOK. (viz graf 5). Z tohoto celkového množství bylo téměř 90 % vyvezeno do 150 zemí světa. Nejdůležitějším trhem je EU (zejména Francie, Dánsko a Rusko), s cca 12 % podílem na celkovém dovozu tohoto sortimentu do EU.³⁰

³⁰ Tamtéž.

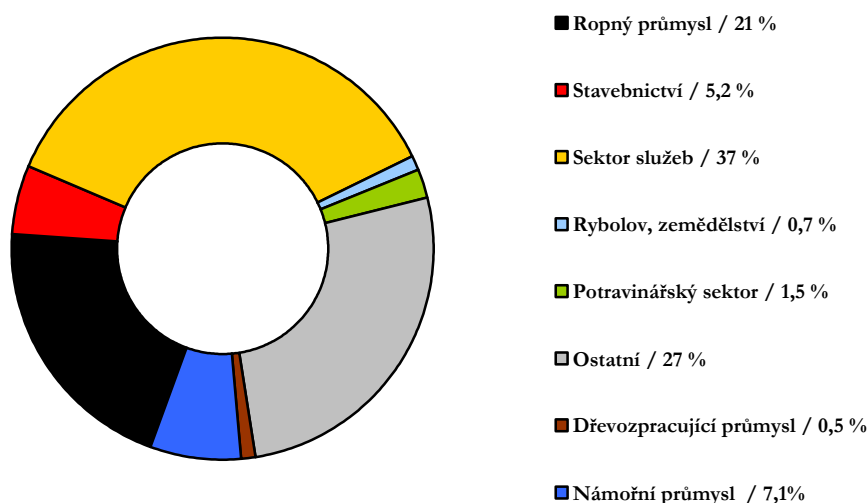
Graf 5: Množství úlovků hlavní skupiny ryb. V tunách.

Zdroj: Norský statistický úřad. Dostupné na: <http://www.ssb.no/en/befolkning/artikler-og-publikasjoner/attachment/91796?ts=13c6ca485b8> Poslední návštěva: 30. 1. 2013.

V sektoru zemědělství a rybolovu bylo v roce 2011 zaměstnáno cca 74 000 pracovníků (58 800 zemědělství, 15 200 rybolov), což představuje cca 2,8 % práceschopného obyvatelstva. Tento sektor se podílel na tvorbě celkového HDP cca 0,7 % (viz graf 6).³¹

Graf 6: Podíl odvětví na tvorbě HDP.

Zdroj: Autorem zpracováno na základě: Norský statistický úřad. Dostupné na: http://www.ssb.no/en/befolkning/artikler-og-publikasjoner/_attachment/91796?_ts=13c6ca485b8 Poslední návštěva: 30. 1. 2013.

³¹ Tamtéž.

2.3.2 Těžba ropy, průmysl a obchod

Průmysl jako celek (bez sektoru těžby ropy, zemního plynu) v roce 2011 zaměstnával 280 000 pracovníků s podílem 7,1 % na tvorbě HDP. Největším průmyslovým oborem v počtu pracovníků je strojírenství (136 000 pracovníků). Podíl strojírenského průmyslu na tvorbě celkového HDP byl v roce 2011 ve výši cca 4,4 %.³²

Nejvýznamnějším odvětvím průmyslu je zpracování přírodních zdrojů, především ropy a zemního plynu, které se těží ze dna mělkého Severního moře (viz mapy v přílohách 3 – 4). Těžba těchto nerostných zdrojů ovlivnila norské hospodářství za posledních 40 let víc než cokoli jiného. Norové si toho byli vědomi, a proto si udržovali co největší nezávislost a nikdy se například nepřipojili k ropnému kartelu Organizaci zemí exportujících ropu.³³

Těžba ropy začala v roce 1971, o několik let později již překračovala úroveň domácí spotřeby, a započal tedy export. Strmý růst lze ilustrovat několika čísly. Roku 1971 se vytěžilo 301 000 tun ropy, roku 1980 – 24 milionů tun, roku 1990 dosáhla produkce 81 milionů tun a roku 2000 158 milionů tun.³⁴ V současné době produkce ropy tvoří téměř 50 % veškerého exportu (viz graf 7) a 21 % HDP země (viz graf 6).³⁵ Norská produkce ropy vrcholila řádově v roce 2001, kdy produkce dosáhla vrcholu s 3,1 milionů barely denně. Dá se předpokládat, že produkce ropy bude v budoucnu již jen klesat na současnou úroveň 1,6 – 1,7 milionů barelů denně³⁶ (viz graf 8). Proto již v 90. letech Storting rozhodl o vytvoření ropného fondu. Dnes již výnosy ropy spravují dva státní fondy – Státní penzijní fond globální (Statens pensjonsfond utland, SPU – původně Státní ropný fond) a Státní penzijní fond – norský (Statens pensjonsfond Norge, SPN), jejichž cílem je rozložení ropného bohatství mezi generacemi (viz obrázek 1). Správu fondů má na starost Centrální banka³⁷ (Brunclík – Havlík – Pinková, 2011: 11–12).

³² Norský statistický úřad. Dostupné na: http://www.ssb.no/en/befolkning/artikler-og-publikasjoner/_attachment/91796?_ts=13c6ca485b8 Poslední návštěva: 29. 1. 2013.

³³ Dále jen OPEC.

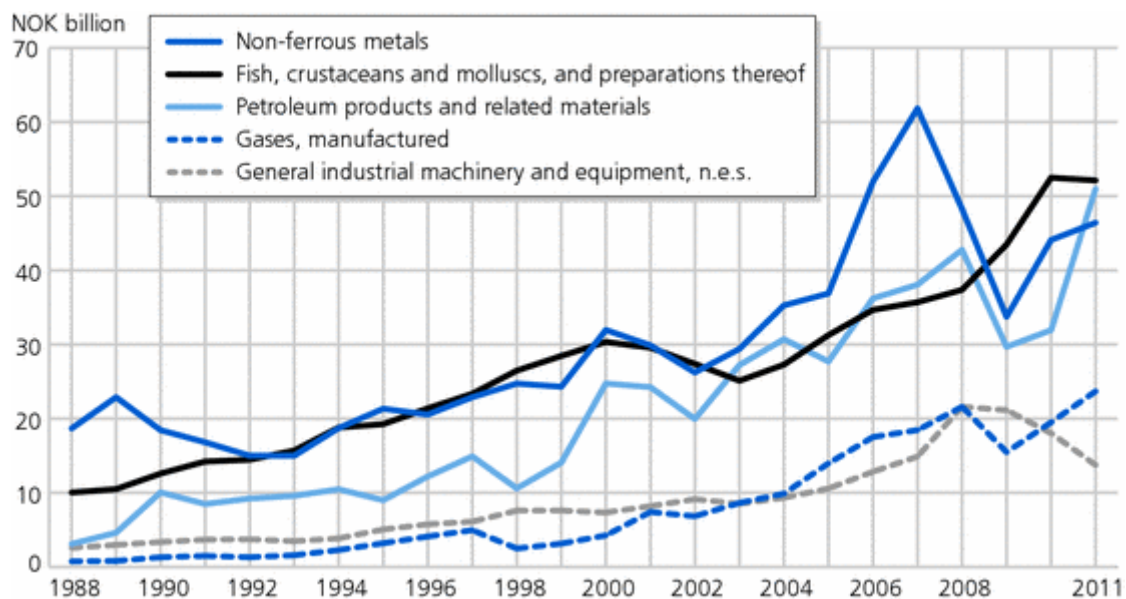
³⁴ HROCH, M. - KADEČKOVÁ, H. - BAKKE., E.: 2005, str. 277.

³⁵ Norský statistický úřad. Dostupné na: http://www.ssb.no/en/befolkning/artikler-og-publikasjoner/_attachment/91796?_ts=13c6ca485b8 Poslední návštěva: 29. 1. 2013.

³⁶ Tamtéž.

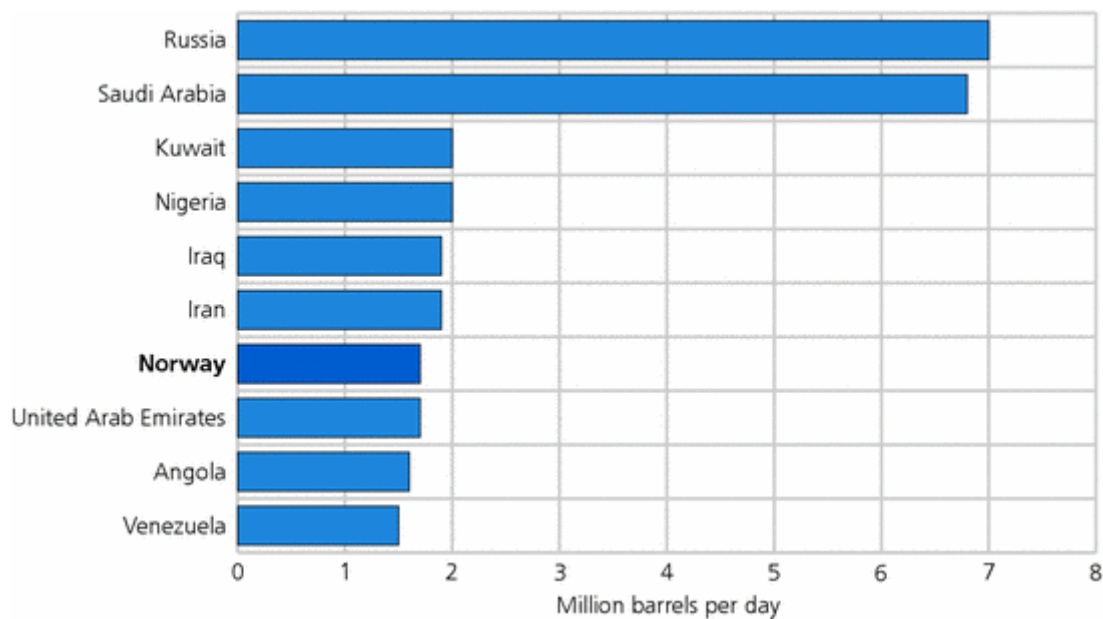
³⁷ Centrální banka na konci roku 2004 oznámila, že se ve fondech nachází více než bilión NOK. Správa výnosů z ropy představuje klíčové téma norské politické scény. Např. krajní pravice navrhovala krýt ze zdrojů fondu nákupy rekreačních objektů. S výnosy z ropy mimo jiné souviselo několik politických skandálů, například z roku 2003 údajné nabízení úplatků iránským představitelům či obvinění z podpory Kaddáfího režimu v Libyi v roce 2007. Zdroj: BRUNCLÍK, M. – HAVLÍK, V. – PINKOVÁ, A.: 2011, str. 12.

Graf 7: Pět největších exportních komoditních odvětví. V billionech NOK.

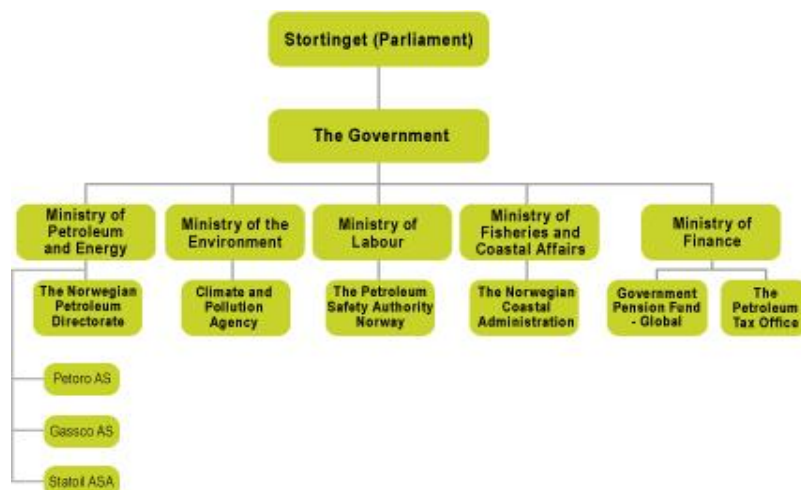
Zdroj: Norský statistický úřad. Dostupné na: <http://www.ssb.no/en/befolkning/artikler-og-publikasjoner/attachment/91796?ts=13c6ca485b8> Poslední návštěva: 30. 1. 2013.

Graf 8: Největší světové země vyvážející ropu. 2011. V milionech barelů za den.

Zdroj: Norský statistický úřad. Dostupné na: <http://www.ssb.no/en/befolkning/artikler-og-publikasjoner/attachment/91796?ts=13c6ca485b8> Poslední návštěva: 30. 1. 2013.

Obrázek 1: Organizační struktura ropného sektoru.

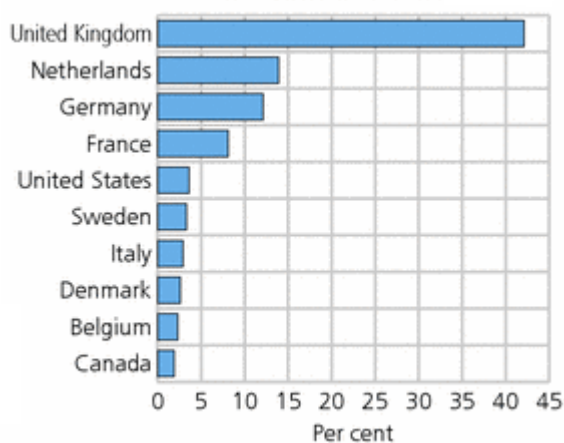

Zdroj: Norský ropný direktorát. Dostupné na: http://www.npd.no/Global/Engelsk/3%20-%20%20Publications/Facts/Facts2010/Facts_2010_engelsk_web%5B1%5D.pdf Poslední návštěva: 31. 1. 2013.

Zatímco produkce ropy klesá, naopak těžba plynu se za poslední dekádu více než zdvojnásobila. Odhady předpokládají, že by v roce 2020 těžba plynu měla dosáhnout až hranice 130 miliard m³ ročně³⁸ (viz příloha 5).

Pro Norsko se export ropy a zemního plynu stal klíčovým rozměrem celkového fungování jeho ekonomiky. Klíčovým odběratelem těchto surovin byla ES (viz graf 9). Norsko samo sebe utvrdilo v názoru, že je pro ES životně důležitým, kdežto v opačném směru to neplatí (Goněk, 2003: 60).

Graf 9: Vývoz ropy a zemního plynu. 2011. V procentech.

Zdroj: Norský statistický úřad. Dostupné na: <http://www.ssb.no/en/befolkning/artikler-og-publikasjoner/attachment/91796?ts=13c6ca485b8> Poslední návštěva: 31. 1. 2013.

³⁸ Oficiální portál pro podnikání a export. Dostupné na: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/norsko-ekonomicka-charakteristika-zeme-18919.html> Poslední návštěva: 29. 1. 2013.

Asi 20 % území pokrývají lesy (viz příloha 6), které jsou dostatečnou surovinovou základnou pro dřevozpracující část průmyslu. Papírenský, nábytkářský a dřevařský průmysl v roce 2011 zaměstnával cca 21 000 pracovníků. S podílem 0,5 % na tvorbě HDP³⁹ (viz graf 6).

Norsko je i velkým výrobcem poměrně čisté elektrické energie, která se z více než 97 % vyrábí v hydroelektrárnách. Celosvětově Norsko svou produkcí zaujímá šesté místo (po Brazílii, Číně, Kanadě, Rusku, USA). Zbylá 3 % se dělí mezi tepelné elektrárny na fosilní paliva (uhlí, plyn) a alternativní zdroje energie (větrné elektrárny, termální energie), (viz tabulka 2). V Norsku se nachází přes 2 600 vodních elektráren, jejichž produkce v roce 2011 dosáhla 132 TWh a v roce 2012 dokonce 142,9 TWh (viz graf 10, příloha 7). Na export směřovalo v roce 2011 8,5 TWh, 17,8 TWh v roce 2012 (viz graf 11). Největšími hydroelektrárnami jsou Tonstad, Kvilldal, Sima a Aurland I.⁴⁰

Tabulka 2: Spotřeba elektrické energie dle zdroje. TWh.

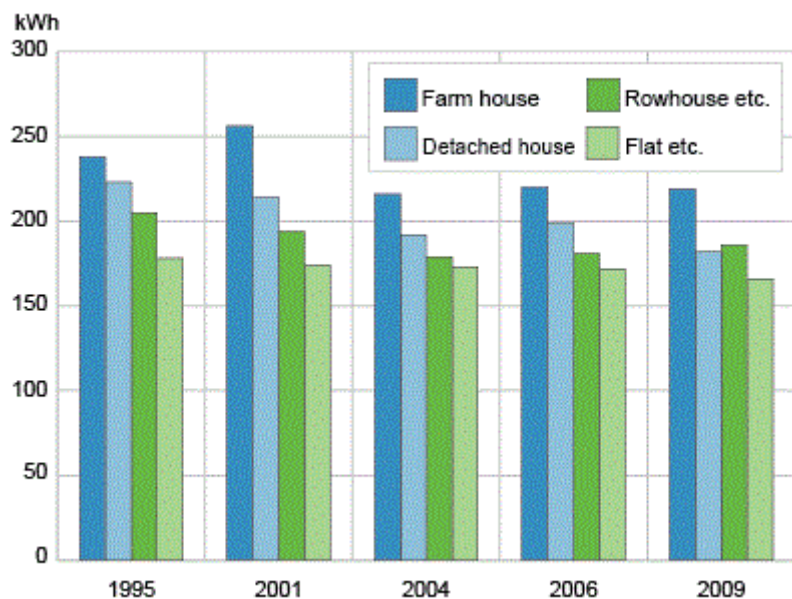
	2000	2002	2004	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Production	142 816	130 598	110 472	121 400	137 164	142 109	131 773	123 630	128 144
Water power	142 289	129 837	109 291	119 729	134 736	139 981	126 077	117 152	122 079
Thermal power	496	561	929	1 035	1 536	1 214	4 719	5 599	4 772
Wind power	31	75	252	636	892	913	977	879	1 293
Imports	1 474	5 334	15 334	9 802	5 284	3 414	5 650	14 673	11 255
Exports	20 529	15 045	3 842	8 947	15 320	17 291	14 633	7 123	14 329

Zdroj: Norský statistický úřad. Dostupné na: <http://www.ssb.no/en/befolkning/artikler-og-publikasjoner/attachment/91796?ts=13c6ca485b8> Poslední návštěva: 10. 4. 2013.

³⁹ Norský statistický úřad. Dostupné na: http://www.ssb.no/en/befolkning/artikler-og-publikasjoner/_attachment/91796?_ts=13c6ca485b8 Poslední návštěva: 29. 1. 2013.

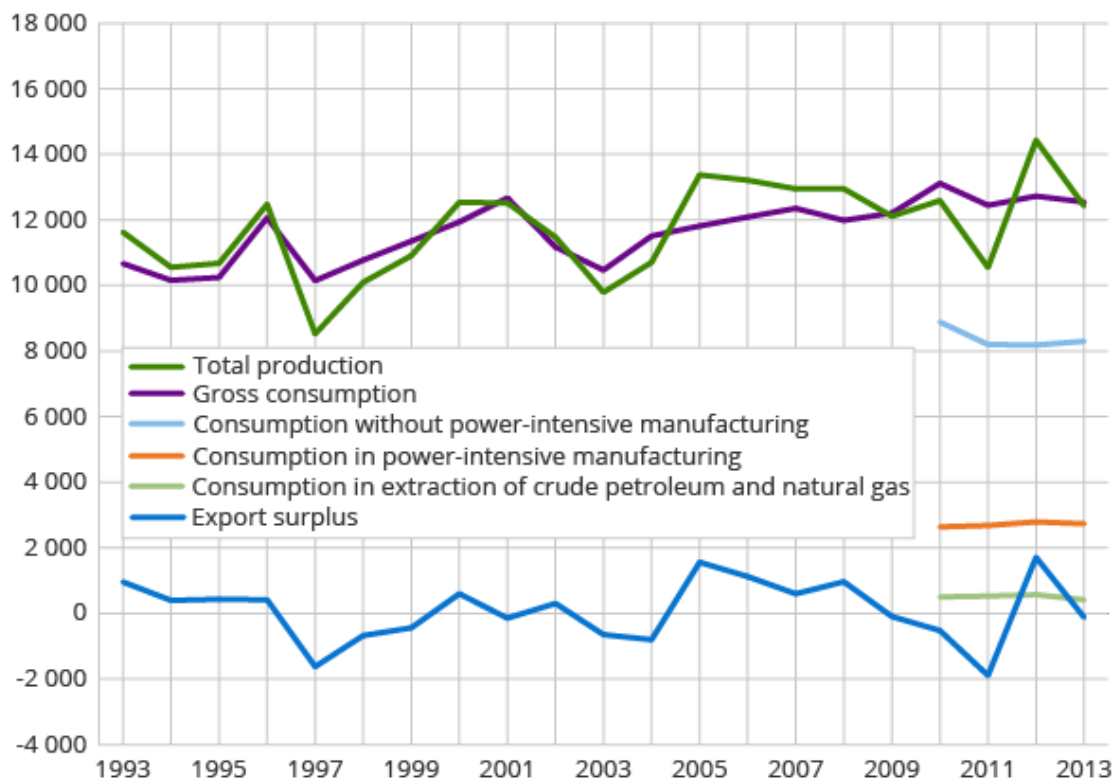
⁴⁰ Oficiální portál pro podnikání a export. Dostupné na: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/norsko-ekonomicka-charakteristika-zeme-18919.html#sec3> Poslední návštěva: 10. 4. 2013. VINCOUREK, L.: 2008. Dostupné na: http://www.rozhlas.cz/evropskaunie/staty/_zprava/519752 Poslední návštěva: 3. 2. 2013.

Graf 10: Spotřeba energie na m² dle typu obydlí. 1995 – 2009. kWh.

Zdroj: Norský statistický úřad. Dostupné na: <http://www.ssb.no/en/energi-og-industri/statistikker/husenergi>
Poslední návštěva: 10. 4. 2013.

Graf 11: Spotřeba a export elektrické energie. Únor 1993 – 2013. TWh.

Zdroj: Norský statistický úřad. Dostupné na: <http://www.ssb.no/en/energi-og-industri/statistikker/elektrisitet>
Poslední návštěva: 10. 4. 2013.

2.3.3 Stát blahobytu

Norsko patří mezi státy s rozvinutou koncepcí sociální politiky, která dala vzniknout tzv. státu blahobytu. Podle Oxford Dictionary of Politics představuje systém, ve kterém vláda přebírá hlavní odpovědnost za realizaci sociální a hospodářské ochrany daného státu. Pro tento systém je typické rozšíření principu univerzalizmu a dekomodifikace⁴¹ (Brunclík – Havlík – Pinková, 2011: 40).

Už ve vikinské společnosti byl kladen důraz na rovnoprávnost. Ideál vikinské rovnosti dokládá událost z 10. století. Franští vyslanci se tehdy tázali Vikingů⁴², plavících se po řece Eure: „Jaké je jméno vašeho pána?“ Odpověď zněla: „Žádné, neboť jsme si všichni rovni!“⁴³ Současné kořeny norského blahobytu sahají do 30. let minulého století, kdy se jeho ekonomiku podařilo, především díky lodní dopravě, vyvést z hospodářské krize. Již v tomto období byla ve vládě Dělnická strana, která prostřednictvím vysoké míry státních zásahů řídila vzkvétající norskou ekonomiku. Poválečné budování státu blahobytu se opět odehrávalo pod taktovkou Dělnické strany, která svým centralizovaným způsobem vládnutí vytvořila vysokou míru zaměstnanosti (Hroch – Kadečková – Bakke, 2005: 226–228, 251–253, 261–264).

Dnešní pojetí norského státu blahobytu (tj. skandinávský model, nikoliv západní) je charakteristický těmito prvky:

- Rovný přístup ke vzdělání, na trh práce,
- vysoká úroveň sociální politiky zvláště pro zdravotně postižené, seniory (odpovědnost za rehabilitační střediska, nemocenské dávky, dávky pro rodiče – samoživitele),
- velkorysá sociální migrační politika s vazbou na trh práce,
- nízká míra inflace,
- odstranění genderových a rasových diskriminačních překážek.⁴⁴

⁴¹ Osвобоzení člověka od působení tržních sil prostřednictvím veřejného financování a poskytování určitých statků. Zdroj: BRUNCLÍK, M. – HAVLÍK, V. – PINKOVÁ, A.: 2011, str. 40.

⁴² Vikingové byli prvními obyvateli Norska, žili zde již od konce doby železné. Růst populace a nedostatek půdy vedl k loupežným výpravám. Kolem roku 800 začíná norská kolonizace britských ostrovů. Zdroj: GRÉGR, J – KRÁL, V. – RUBÍN, J.: 1997, str. 36–37.

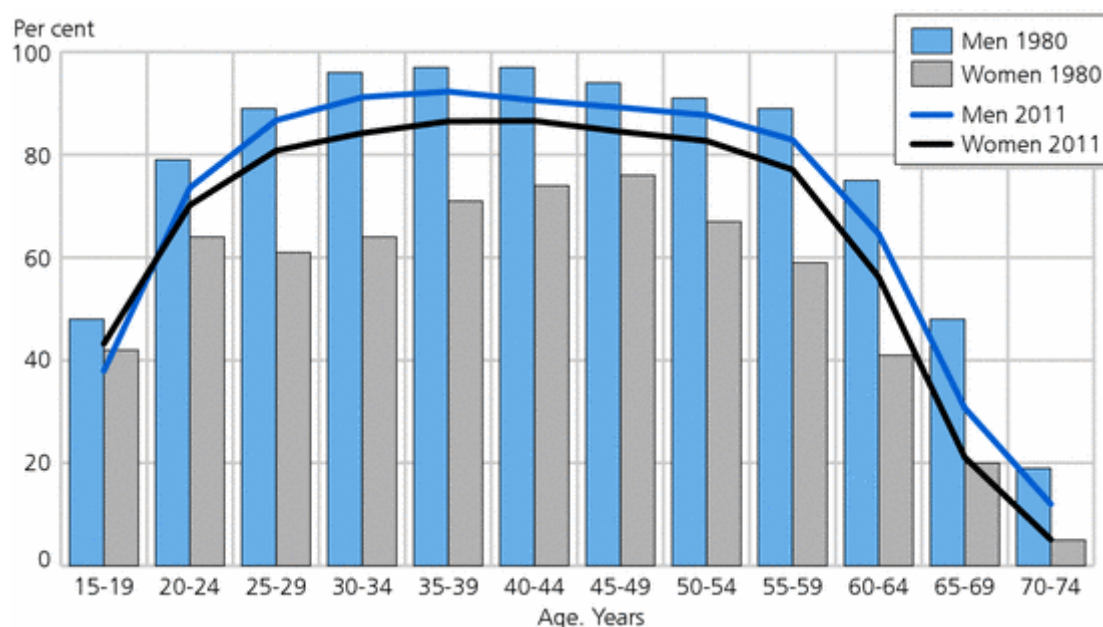
⁴³ KOŠNER, L.: 2011. Dostupné na: http://www.rozhlas.cz/leonardo/svet/_zprava/995675 Poslední návštěva: 25. 1. 2013.

⁴⁴ Norské ministerstvo práce. Dostupné na: <http://www.regjeringen.no/en/dep/ad/topics/welfare-policy.html?id=942> Poslední návštěva: 25. 2. 2013 a Oficiální stránky Norska v ČR. Dostupné na: http://www.noramb.cz/About_Norway/policy/Socialni-blahoby Poslední návštěva: 25. 2. 2013.

Norský stát blahobytu však není tvořen pouze státním aparátem, ale samotnou občanskou společností, která hraje velkou roli v životě tamních obyvatel. Dobrovolnická práce je v Norsku stále velmi populární a má zde obrovskou tradici. Dnes je v Norsku registrováno asi 115 000 dobrovolných sdružení a spolků zaměřujících se např. na životní prostředí, kulturu, obecně prospěšné činnosti atd.

Význam společenské rovnosti je patrný i z vývoje postavení žen v norské společnosti, o čemž vypovídá graf 12. Obecně se severské země vyznačují vysokým podílem žen v důležitých veřejných funkcích. Není náhodou, že v Evropě získaly ženy volební právo nejdříve ve Skandinávii (ve Finsku v roce 1906). Procento žen se ve Stortingu pohybuje kolem 40 % hranice. Za všechny uvedme jméno trojnásobné premiérky Norska Gro Harlem Brundlandt (Brunclík – Havlík – Pinková, 2011: 14–15).

Graf 12: Muži a ženy v pracovním procesu podle věku. V procentech.

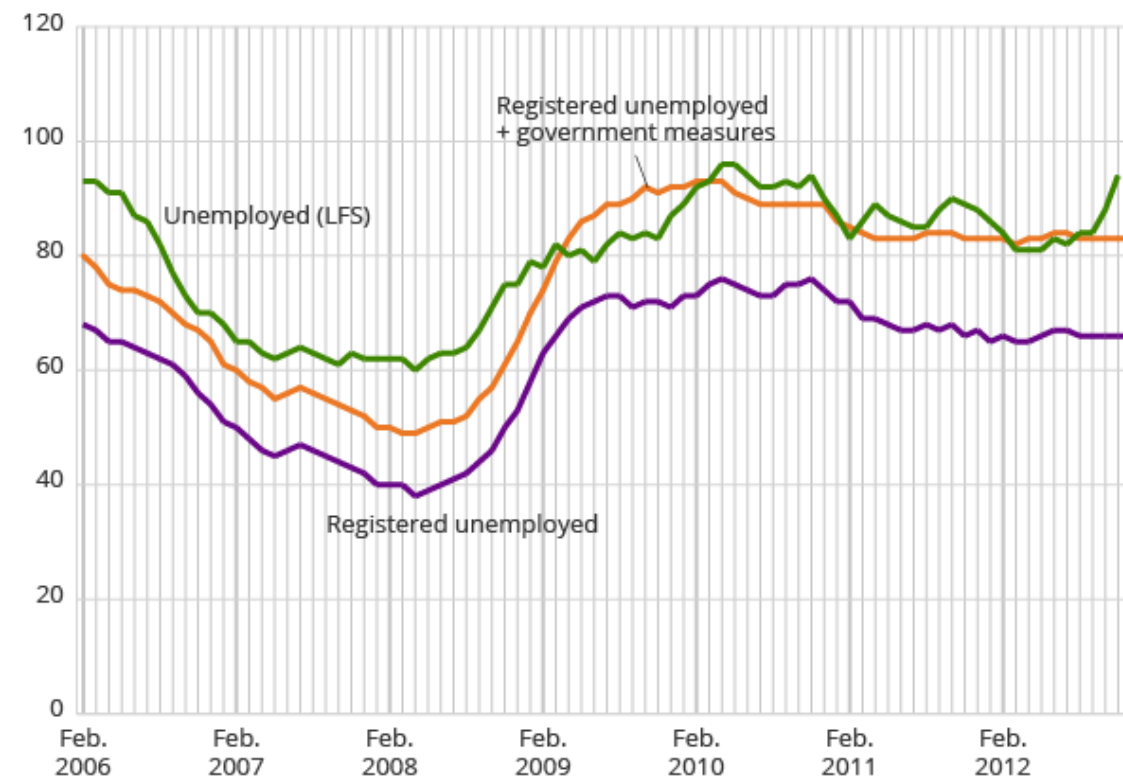
Zdroj: Norský statistický úřad. Dostupné na: <http://www.ssb.no/en/befolkning/artikler-og-publikasjoner/attachment/91796?ts=13c6ca485b8> Poslední návštěva: 26. 2. 2013.

Ne všichni se však na norský stát blahobytu dívají jednoznačně pozitivně. Kritici volají po vypořádání se s markantními státními výdaji. „*Výzkumy kvality života už několikrát ukázaly, že nový DVD přehrávač nepřinese člověku žádnou radost, pokud už má doma tři,*“ míní uznávaný norský antropolog Thomas Hylland Eriksen.⁴⁵ Systém již nyní utrácí 370 miliard NOK na to, aby odměňoval 3,6 % nepracujících (v letech 1961 – 1971 průměrná míra

⁴⁵ KOŠNER, L.: 2011. Dostupné na: http://www.rozhlas.cz/leonardo/svet/_zprava/995675 Poslední návštěva: 25. 1. 2013.

nezaměstnanosti dosahovala dokonce jediného procenta), (viz graf 13).⁴⁶ Tato časovaná bomba utrácí 35 % svého veškerého státního rozpočtu na starobní a invalidní důchody a dávky lidem, kteří kvůli dočasně trvající nemoci či úrazu potřebují zajištěný příjem před opětovným zařazením do pracovního procesu.

Graf 13: Nezaměstnaní, nezaměstnaní v evidenci, nezaměstnaní pobírající podporu. 2006 – 2012. V tisících.

Source: Statistics Norway.

Zdroj: Norský statistický úřad. Dostupné na: <http://www.ssb.no/en/aku> Poslední návštěva: 26. 2. 2013.

Vysoká životní úroveň v Norsku byla ještě více zdůrazněna zahájením těžby nerostného bohatství. Proto norská vláda v otázce nerostného bohatství zaujímá silně protekcionistické stanovisko. Na participaci dalších vnějších aktérů na těžbě ropy či zemním plynu vláda klade přísné podmínky. Například kolem 60 % produkce ropy zajišťuje společnost Statoil ASA, která je právě z převážné většiny vlastněna státem (Brenna, 2012a, 2012b, 2012c).

⁴⁶ Norský statistický úřad. Dostupné na: http://www.ssb.no/en/befolkning/artikler-og-publikasjoner/_attachment/39581?_ts=132b433a8c8 Poslední návštěva: 27. 2. 2013 a Norský statistický úřad. Dostupné na: http://www.ssb.no/a/publikasjoner/pdf/DP/dp_183.pdf Poslední návštěva: 27. 2. 2013.

3. První referendum o členství v ES

V červnu 1971 Norsko přijalo veškeré podmínky pro vyjednávání, to znamená, že přijalo podmínky *acquis communautaire*⁴⁷. Avšak vyjednávání o členství pro Norsko bylo i nadále problematické. Do centra zájmu se dostávaly především dva obory, pro něž norská vláda žádala zvláštní postavení v rámci politik ES, byly jimi zemědělství a rybolov. Ze strany zemědělských organizací to pak byla nepřekročitelná podmínka. Norsku se například podařilo udržet pásmo výhradních hospodářských zájmů. To znamená, že rybáři z jiných členských zemí nemohli lovit v norských vodách.⁴⁸ Ač ES byla vstřícná vůči těmto podmínkám, nemohla akceptovat nadále požadavky na trvalé výjimky. Oponenti poté prohlašovali tento stav za kapitulaci norské vlády.⁴⁹

3.1 Pozice parlamentu v otázce členství

V roce 1961 vláda přislíbila vypsání referenda v otázce vstupu do ES, neboť ústava problematiku referend vůbec neobsahovala. Proti vstupu se sjednotili odpůrci integrace, kteří byli dobře organizováni i finančně zajištěni. V důsledku těchto bojů došlo třikrát k výměně vlády. Na jaře 1971 se rozpadla (pravo-středová) Bortenova vládní koalice čtyř stran, která byla utvořena v roce 1965 a permanentně se nacházela v krizi. Zatímco Konzervativci chtěli vládu udržet a dovést společně Norsko do ES, ostatní strany byly proti. Liberálové a Křesťanští demokraté byli zpočátku rozděleni. V těchto stranách vstup podporovalo vedení, avšak členské základny byly proti. Obě strany se nakonec vyslovily proti vstupu.⁵⁰ Se vstupem nesouhlasila i Strana středu.

Sociálně demokratická vláda Trygve Bratelliho, jež vystřídala Bortenův kabinet, byla v otázce členství též rozdělena, ale podepsala dohodu o plném členství Norska ve společném trhu a prosadil se tak kurz podpory členství. Budoucí výsledek referenda tak trochu předznamenal ještě před schválením ve Stortingu nesouhlasné stanovisko účastníků poradního referenda, kteří dohodu o plném členství Norska odmítli. Měsíc před referendem vláda spojila svoji budoucí existenci s otázkou členství v ES. Pokud voliči v referendu odmítnou vstup Norska do ES, vláda rezignuje. V říjnu Bratelliho kabinet vystřídala nová menšinová vláda koalice tří stran (Strana středu, Liberálové, Křesťanští demokraté).⁵¹

⁴⁷ Pojem odkazující na sumu veškerých primárněprávních i sekundárněprávních aktů, které Společenství přijalo, a to včetně veškerých (i nelegislativních) závazků. Obecně se do rámce *acquis* řadí i závazky II. a III. pilíře, tedy SZBP a JaV. Zdroj: FIALA, P. – PITROVÁ, M.: 2010, str. 150.

⁴⁸ BRUNCLÍK, M. – HAVLÍK, V. – PINKOVÁ, A.: 2011, str. 237.

⁴⁹ GONĚC, V.: 2003, str. 57.

⁵⁰ KOPEČEK, L.: 2005, str. 229.

⁵¹ KAN, A. S.: 1983, str. 390–392.

3.2 Odpůrci – zastánci členství

Od poslání přihlášky Norska do ES v zemi probíhal velký boj mezi příznivci a odpůrci členství. Všechno nasvědčovalo tomu, že výsledky budou velmi těsné.

Nejdůležitější organizací na straně odpůrců bylo Lidové hnutí proti ES (Folkebevegelsen mot EC), které se profilovalo velice radikálně a členové často pocházeli z řad komunistů či socialistů. Probíhaly mnohé protestní akce dosud nevídaného rozsahu, jež se staly součástí masového sociálního hnutí, největšího od konce druhé světové války. Toto hnutí prosazovalo své názory s agrárnickým jádrem pro co nejširší počet společnosti, avšak převážně na periferních venkovských a nábožensky konzervativních oblastí. Silné argumenty proti zaznívaly především z oblasti hospodářství. *„Jejich kampaň útočila na norské obyvatelstvo vizemi, že všechny ryby v norských vodách vyloví rybáři z cizích zemí, že zemědělství bude zcela zničeno, že malé průmyslové podniky zcela zaniknou a větší budou ovládnuty cizím kapitálem, že Norsko bude zaplaveno přílivem cizích pracovníků. V propagandě se objevily i argumenty, že luteránské Norsko bude zaplaveno katolíky, dokonce i varování, že střízlivé Norsko propadne alkoholismu podle kontinentálního vzoru atp.“*⁵² Klíčovým výrazem protievropské kampaně se stal i výraz „union“. Norové si tímto výrazem ještě po dvě generace stále připomínali nerovnoprávné postavení v unii se Švédskem, než se jim podařilo získat nezávislost.

Pro zastánce členství bylo obtížné najít kontraargumenty. Sdružovali se v organizaci Ano ES (Ja til EF). Příznivci se těšili veliké podpoře ze strany médií a Norského svazu pracujících. Mezi hlavní argumenty příznivců patřila mezinárodní spolupráce s doprovodným heslem „nemůžeme zůstat venku“ se zdůrazněním, že Dánsko a Británie budou členy ES. Dalšími argumenty zastánců bylo mírové soužití (nejen) Německa a Francie, podpora západoevropských zemí proti Východnímu bloku. Zdůrazněny byly i předpokládané pozitivní ekonomické důsledky (zvýšení hospodářského růstu, zaměstnanosti, příchod zahraničních investic atd.). Odpůrci tuto argumentaci smetli a jako svou obhajobu využili objevení naleziště ropy v Severním moři, které by znamenalo pro Norsko garanci proti jakýmkoli těžkostem. Bezpečnostní otázka byla též smetena s argumentem, že probíhá zmírňování mezinárodní napětí.⁵³ Pro vstup bylo většinou městské obyvatelstvo centrálních oblastí (Jindřišková a).

⁵² GONĚC, V.: 2003, str. 57.

⁵³ Tamtéž: str. 58.

3.3 Výsledek referenda

Mezi norskou a dánskou vládou došlo i k soutěži, co se týče termínu referenda. Jednalo se o to, kdo dokáže vypsát referendum na pozdější termín, v očekávání, že by kladný výsledek ve druhém státě mohl strhnout domácí voliče. V Norsku bylo referendum naplánováno na 24. a 25. září 1972, zatímco v Dánsku mělo referendum proběhnout o týden později. Toho využili i norští odpůrci a doufali, že negativní norský výsledek povede i k negativnímu dánskému výsledku, a dojde tak posléze k obnově plánu NORDEK,⁵⁴ oddělený od ES (Goněk, 2003: 58).

Vstup Norska do ES byl zamítnut v (konzultativním) referendu s výsledkem 53,5 % proti a 46,5 % pro, za účasti 79,2 % oprávněných voličů.⁵⁵ Jak můžeme vidět na mapě (viz příloha 8), pro vstup hlasovali většinou lidé z velkých měst a hustě osídlených oblastí zejména kolem hlavního města (Oslo, Akershus, Buskerud, Vestfold),⁵⁶ zatímco proti vstupu lidé ze zemědělských a pobřežních oblastí (Finmark, Nordland, Møre og Romsdal), kteří se obávali ohrožení vlastního rybářského a zemědělského sektoru (Pierce – Valen – Listhaug, 1983: 53–58).

⁵⁴ Organizace, která se soustředí na dalekosáhlou hospodářskou spolupráci mezi severskými zeměmi, podobně jako EHS. Zdroj: Oxford Dictionary of Politics. Dostupné na: <http://oxforddictionaries.com/definition/english/Nordic?q=nordic> Poslední návštěva: 5. 3. 2013.

⁵⁵ ARCHER, C. – SOGNER, I.: 1995, str. 391.

⁵⁶ Pro lepší orientaci v krajích mapa v příloze 9 znázorňuje administrativní členění Norska.

4. Situace v zemi po prvním referendu do konce 80. let

Bezprostřední reakcí na negativní výsledek referenda došlo k odstoupení sociálnědemokratické vlády Trygve Brattelise a nástup menšinové koalice Liberální strany, Křesťanské lidové strany a Strany středu v čele s premiérem Larsem Korvaldem, která se do termínu voleb na rok ujala moci. Koalice hledala pro vztah k ES obdobné řešení, které si již dříve dojednaly Rakousko, Švédsko a Švýcarsko a Finsko. Specifická asociační dohoda Norska a ES vstoupila v platnost k 1. červenci 1973. Norské zemědělství a rybolov zůstaly mimo rámec této dohody.⁵⁷

Lidové hlasování ukázalo, že zájmy norských občanů se odlišovaly od vůle politických elit Norska. Otázka norského přistoupení k ES rozdělovala norskou společnost i v dalších letech a stala se téměř do 90. let tabu. Norská účast se na evropské integraci v následujícím období omezila pouze na členství v EFTA. Norsko se mimo jiné zaměřilo i na působení v oblasti životního prostředí⁵⁸ a posilování vazeb na NATO a USA v bezpečnostních věcech (Brunclík – Havlík – Pinková, 2011: 237–238).

Od poloviny 80. let země EFTA se již dále nemohli vyhýbat rozhodování o účasti na integračním procesu ES. Lucemburská deklarace z dubna 1984 vyvolala kroky v sektorové integraci zemí EFTA s ES. Přijetím Bílé knihy v roce 1985 o vytvoření vnitřního trhu ES se čtyřmi svobodami pohybu⁵⁹ a schválení Jednotného evropského aktu roku 1986, donutilo norskou vládu znovu nastartovat politické diskuse o otázkách spojených s ES. V květnu 1987 předložilo norské ministerstvo zahraničí Stortingu zprávu pod názvem „Norsko, ES a evropská spolupráce“, která reagovala na aktuální vývoj v ES. Zpráva byla ještě doplněna stanoviskem z ministerstva obchodu a lodní dopravy, která měla na starost otázku obchodu a role EFTA. Cílem této vládní zprávy bylo informovat o vývoji západoevropského integračního procesu a o norském postoji k politikám Společenství. Evropská zpráva (European Report), jak se těmito dvěma dokumentům zkráceně nazývá, měla usilovat o zastavení vzniku nových obchodních bariér mezi Norskem a ES. Zpráva se však nezmiňuje o možnosti členství Norska v ES. Navíc v norské společnosti ani mezi politickými stranami neexistovala výraznější podpora pro další žádost Norska o členství. Přesvědčit se o tom můžeme v řeči Gro Harlem Brundtland v Evropském parlamentu: „*Debata z roku 1972*

⁵⁷ GONĚC, V.: 2003, str. 58.

⁵⁸ Práce na dosažení závazných mezinárodních dohod spojenou s otázkou životního prostředí se urychlily po ustavení Světové komise pro životní prostředí a rozvoj v čele s Gro Harlem Brundtlandovou roku 1987. Norsko se připojilo mimo jiné i k dohodě Kjóto – o omezení emisí do ovzduší. Zdroj: HROCH, M. - KADEČKOVÁ, H. - BAKKE., E.: 2005, str. 272.

⁵⁹ Svobodný pohyb zboží, služeb, kapitálu a osob.

v nás zanechala trauma, které nebylo ještě překonáno. Politiky společenství představují pro Norsko výzvu, bez ohledu na naše vztahy. Je zajímavé, že norská společnost by měla být připravena a schopna diskutovat tuto výzvu, bez zaštitění nové a ukvapené debaty o norském členství ve Společenství. Náš postup k výzvám evropské integrace je vytvořit základy pro nové domácí povědomí o evropské dimenzi našich národních zájmů.“ (Pokorný, 2007: 19)

V lednu 1989 představil předseda Komise ES Jacques Delors plán na vytvoření více volnějšího integračního seskupení sdružující společně země ES a EFTA. Cílem této iniciativy bylo rozšíření vnitřního trhu ES i na státy EFTA a vybudování EHP. Dohoda o vytvoření EHP byla podepsána v květnu 1992 v portugalském Portu. V říjnu toho roku ji ratifikoval Storting (ze 165 poslanců 130 hlasovalo pro a 35 proti). V pozadí Delorsova návrhu můžeme najít především iniciativu norské premiérky Gro Harlem Brundtlandové, právě ona se zasadila o prohloubení vztahů mezi EFTA a ES. Nově sestavená koaliční pravostředová vláda (Konzervativní strana, Strana středu, Křesťanská lidová strana), z proběhnuvších voleb v září 1989, vytyčila několik zásadních podmínek (takzvaná Lysebyská deklarace) pro jednání o EHP. Vláda chtěla především díky svým podmínkám ochraňovat veřejné zájmy norských občanů. Mezi podmínky můžeme uvést:

- Společný soud EHP bude zahrnovat členské státy EFTA,
- zajištění národní kontroly nad těžbou nerostného bohatství v Severním moři,
- zachování hraničních kontrol,
- členské země EFTA musí být rovnocenným partnerem při jednáních o EHP
- možnost zachování vyšších standardů v oblastech ochrany zdraví, životního prostředí a ochrany při práci (Eliassen, 2003: 125–132), (Částek, 2004).

Při jednáních o EHP se objevila skutečnost, že státy EFTA nebudou rovnocenným partnerem. Členové EFTA měly implementovat již schválenou legislativu ES v oblasti vnitřního trhu, některé si však vyjednaly individuální výjimky z komunitárního režimu. Kvůli neshodám v otázce EHP se v říjnu 1990 rozpadla koaliční pravostředová vláda (Konzervativci, Strana středu, Křesťanští demokraté). K výkonné moci se poté dostal kabinet Brundtlandové, který měl za cíl dokončit jednání o EHP. Součástí EHP se Norsko stalo k 1. lednu 1994⁶⁰ (Hřích, 1994: 17–18).

⁶⁰ Vstup EHP v platnost byl odsunut především díky odmítavému postoji Švýcarů v referendu o účasti v tomto projektu. Zdroj: GERBET, P.: 2004, str. 351.

4.1 Názor norských politických stran a voličů k členství na konci 80. let

Na konci 80. let se v norské společnosti ani mezi politickými stranami mnoho nezměnilo. Norům integrace na bázi mezivládní spolupráce v rámci EFTA a režimu volného obchodu s ES vyhovovala. Následující rozbor se soustředí na postoje politických stran, veřejného mínění ke členství Norska v ES.

Na vývoji norského stranického systému se v druhé polovině 80. let poměrně silně podepsala obnova otázky členství země v ES.⁶¹ Jak ukazuje tabulka 3, strany podporující vstup do ES (DNA, H) zaznamenaly menší propad, vyjma jedné strany FrP, která posílila na úkor ostatních pravicových stran. Ač strany V a KrF byly roku 1972 vnitřně rozdělené, koncem osmdesátých let již stály plně proti vstupu do ES. Proti vstupu do ES vystupovaly i strany SP a SV. Přes značný euroskepticismus politických stran, panovala napříč pravolevým spektrem shoda o nutnosti vypsaní druhého referenda v otázce hlasování pro členství v ES (Hroch – Kadečková – Bakke, 2005: 265–266).

Tabulka 3: Výsledky norských parlamentních voleb. 1973 – 1989 (v procentech hlasů a zisku mandátů).

	1973		1977		1981		1985		1989		
DNA ⁶²	35,4 %	62	42,2 %	76	37,1 %	66	40,7 %	71	34,4 %	63	DNA ⁴⁸
SV ⁶³	11,2 %	16	4,2 %	2	4,9 %	4	5,5 %	6	10,0 %	17	SV ⁴⁹
SP ⁶⁴	11,0 %	21	8,6 %	12	6,7 %	11	6,6 %	12	6,5 %	11	SP ⁵⁰
FrP ⁶⁵	5,0 %	4	1,9 %	-	4,5 %	4	3,7 %	2	13,0 %	22	FrP ⁵¹
H ⁶⁶	17,4 %	29	24,8 %	41	31,7 %	53	30,4 %	50	22,1 %	37	H ⁵²
KrF ⁶⁷	12,2 %	20	12,4 %	22	9,4 %	15	8,3 %	16	8,5 %	14	KrF ⁵³
V ⁶⁸	3,5 %	2	3,2 %	2	3,9 %	2	3,1 %	-	3,2 %	-	V ⁵⁴

Zdroj: Autorem zpracováno na základě: Strany a volby v Evropě. Dostupné na: <http://www.parties-and-elections.eu/norway2.html> Poslední návštěva: 5. 3. 2013.

Na jaře 1988 se uskutečnil průzkum ohledně členství Norska v ES, vedený MMI pro noviny Dagbladet. Tématem dotazování byla informovanost účastníků o plánech ES na dokončení vnitřního trhu do roku 1992. Více než dvě třetiny účastníků (68 %) byly v této záležitosti informovány málo nebo vůbec, naopak 23 % dobře nebo velmi dobře. Na podzim, o rok později, se uskutečnil jiný výzkum. Vyšla z něj zajímavá skutečnost, že věk

⁶¹ KOPEČEK, I.: 2005, str. 230.

⁶² Norská strana práce (Det Norske Arbeidparti), dále jen DNA.

⁶³ Levicová socialistická strana (Sosialistisk Venstreparti), dále jen SV.

⁶⁴ Strana středu (Senterpartiet), dále jen SP.

⁶⁵ Strana pokroku (Fremskrittspartiet), dále jen FrP.

⁶⁶ Právce (Høyre), dále jen H.

⁶⁷ Křesťanská lidová strana (Kristelig Folkeparti), dále jen KrF.

⁶⁸ Levice (Venstre), dále jen V.

není směrodatný, pokud jde o podporu či odmítání členství. Mladí Norové nejsou nijak více nakloněni členství ve srovnání s jinými, staršími účastníky průzkumu. Na druhou stranu se v šetření objevily rozdíly mezi pohlavími. Ženy bez ohledu na věk povětšinou nesouhlasí s členstvím, kdežto muži by při volbě preferovali členství. Stranou nelze nechat ani zeměpisné aspekty. Hlavní město Oslo a bezprostřední okolí se kloní ke členství, kdežto ostatní regiony, především lokality s nízkým osídlením, se řadí k odpůrcům. Nutno zde podotknout, že většinovým podílem. Jiné průzkumy zase přinesly další pohled – soustředily se na aspekt vzdělanosti. Ukázalo se totiž, že s rostoucím stupněm vzdělání roste i podpora členství (Knudsen – Saeter, 1992: 179–193).

5. Druhý norský pokus o vstup do EU

Během vyjednávání o EHP země EFTA postupně přecházely k rozhodnutí nezůstat na okraji dění a přímo vstoupit do ES. V Norsku tato otázka rezonovala v průmyslnických a obchodních kruzích, zejména se sledovala otázka konkurenceschopnosti ve vazbě na možnost aktivně ovlivňovat přijímaná rozhodnutí o podmínkách jednotného evropského trhu.⁶⁹

„Na podzim 1991 nechala norská vláda zpracovat odbornou zprávu porovnávací přínosy vyplývající ze zapojení Norska do EHP s případným členstvím v ES. Zpráva se objevila na veřejnosti v listopadu 1992 a měla za cíl informovat a ovlivnit postoj parlamentních stran a norské veřejnosti v otázce členství Norska v ES. Zpráva ovšem nebyla vyvážená. Zdůrazňovala především přínosy členství v ES, rizika přistoupení byla uváděna pouze okrajově. Norsko by například jako člen ES mohlo profitovat z unijní regionální politiky. Komplikovanou oblast norského zemědělství zpráva už nezmiňovala, pouze v oblasti rybolovu by Norsko mělo přijmout principy ES.

16. listopadu 1992 premiérka Brundtlandová předstoupila před Storting a ve své řeči obhajovala členství Norska v ES: „Norsko žádá o členství v ES, které se vyvinulo na vlastních pravidlech a tradicích. Přejeme si připojit se k ostatním členským zemím, abychom se mohli podílet na jejich rozvoji.“ 19. listopadu schválil Storting (104 poslanců pro, 55 proti) žádost Norska o členství v ES. 25. listopadu, předsedkyně vlády Brundtlandová předložila Radě ES žádost o přistoupení Norska k ES. Vůči domácímu veřejnému mínění používala těchto argumentů: V zájmu země je důležitý podíl na koordinaci hospodářské politiky v Evropě, vstup by mohl pomoci řešit nezaměstnanost, použit byl i argument o nejisté budoucnosti NATO – tudíž vstup Norska do vznikající EU bude zásadním krokem k zajištění bezpečnosti země. Také upozornila na fakt, že při hlasování kvalifikovanou většinou v EU bude váha Severu jako celku vyšší než váha Německa (Goněk, 2003: 63).

V březnu 1993 Evropská komise zveřejnila svůj posudek. Perspektivy začlenění Norska do EU jsou zde celkově hodnoceny velmi pozitivně, a to především z důvodů vysoké vyspělosti či těsných ekonomických a politických vazeb na západní Evropu. Určité výhrady jsou však vyslovovány například v souvislosti s vysokou mírou spoléhání se na ropu

⁶⁹ GONĚC, V.: 2003, str. 62–63.

a zemní plyn, dále s principiální odlišností systému spotřebních daní v Norsku a v EU, státním monopolem na prodej alkoholu apod.⁷⁰

5.1 Parlamentní volby (1993)

Díky tlakům ze strany průmyslníků a obchodníků v otázce dalšího směřování Norska v evropské integraci odstoupil v říjnu 1990 konzervativní premiér Jan P. Syse a padla celá koaliční vláda. Nová vláda sociálních demokratů v čele s premiérkou Brundtlandovou se orientovala na sblížení s ES.

Volby do Stortingu se konaly 13. září 1993. V době jejich konání již byla podána přihláška o členství Norska do EU. Téma členství v EU se tudíž stalo hlavní otázkou těchto parlamentních voleb. Další téma, které voliči akcentovali byla nezaměstnanost, která v té době dosahovala 7,5 %.⁷¹ Politická uskupení podporující členství země v EU, tj. DNA H a částečně FrP, se zalekly možného oslabení přízně voličů a snažily se upozadit téma evropské integrace tím, že zdůrazňovaly skutečnost, že se o ní rozhodne v referendu o rok později. Diskuse se rozhořely také ohledně interpretace výsledků referenda. To totiž bylo pouze konzultativní a strany se nedokázaly shodnout, jak velká musí být podpora voličů pro členství v EU, aby jej Storting následně schválil. SP a SV prosazovaly, aby v případě těsného výsledku referenda byly brány v potaz zájmy přehlasované menšiny.

Ve volbách jasně uspěla SP, která získala 16,7 % hlasů a v přepočtu na mandáty se stala druhou nejsilnější stranou v Norsku (viz tabulka 4). Naopak pohořela FrP, která ve srovnání s předchozími volbami přišla o více než polovinu voličů. Skončila až šestá s 6,3 % hlasů a 10 mandáty. Citelnou ztrátu zaznamenala i strana H, která přišla o 9 z 37 křesel. SP pomohl k rekordnímu umístění ve volbách v roce 1993 konstantní odmítavý postoj k evropské integraci, navíc odlišený nejednotností ostatních stran v této záležitosti. Kupříkladu SV svůj negativní postoj k integraci mírnila, protože pomýšlela na budoucí spolupráci s DNA, která naopak členství v EU podporovala. Je patrné, že neúspěch FrP byl zapříčiněn jejím nejednotným postojem k problematice integrace a rovněž snahou prosadit své vlastní stranické téma imigrace⁷² (Kopeček, 2005: 230–231).

⁷⁰ Částek, M.: 2004. Dostupné na: <http://www.euractiv.sk/rozsirovanie/analyza/co-by-norsku-pristoupeni-k-eu-vlastn-prineslo> Poslední návštěva: 14. 3. 2013.

⁷¹ Norský statistický úřad. Dostupné na: http://www.ssb.no/a/histstat/sa/sa_004.pdf Poslední návštěva: 15. 3. 2013.

⁷² V tabulce 5 nalezneme postoje ostatních politických stran v referendech. 1972 a 1994.

Tabulka 4: Výsledky norských parlamentních voleb. 1993 (v procentech hlasů a zisku mandátů).

	DNA	SV	SP	FrP	H	KrF	V	
1993	36,9 %	7,9 %	16,7 %	6,3 %	17,0 %	7,9 %	3,6 %	1993
	67	13	32	10	28	13	1	

Zdroj: Autorem zpracováno na základě: Strany a volby v Evropě. Dostupné na: <http://www.parties-and-elections.eu/norway2.html> Poslední návštěva: 12. 3. 2013.

Tabulka 5: Postoje politických stran v referendech. 1972 a 1994.

	1972	1994	
DNA	rozdělená, vnitřní opozice byla vůči členství skeptická	aktivní zastánce vstupu	DNA
SV	proti vstupu, i když menšinové křídlo se přimlouvalo za vstup	proti členství	SV
SP	proti členství	proti členství	SP
FrP	víceméně neutrální, spíše pro členství	zastánce členství	FrP
H	nejdůslednější zastánce vstupu do ES	aktivní zastánce vstupu	H
KrF	vnitřně rozdělená	plně proti vstupu	KrF
V	vnitřně rozdělená	plně proti vstupu	V

Zdroj: Autorem zpracováno na základě: Hroch – Kadečková – Bakke: 2005, str. 266. Kopeček: 2005, str. 228–236.

Za pomoci SP, a proti vůli DNA, získaly protievropské strany více než čtvrtinu křesel ve Stortingu. Dvě strany měly 45 křesel, což byl pohodlný počet pro přímé znemožnění norského členství v ES.

U moci nadále zůstala DNA a opět sestavila menšinovou vládu, která byla závislá na podpoře dalších dvou stran, aby mohla realizovat svou politiku. DNA a H současně společně měly potřebnou jednu třetinu nutnou pro zachování otázky referenda o vstupu do EU.⁷³

⁷³ HAVLÍK, V.: 2006, str. 291–293. KANIOK, P.: 2004, str. 154–155.

5.2 Tematické okruhy druhého referenda

Jednání o vstupu Norska do budoucí EU byla zahájena 5. dubna 1993, paralelně se Švédskem, Finskem a Rakouskem, a trvala dvanáct měsíců. Jednání přinášela obdobné problémy jako již počátkem 70. let. Jádrem problémů zůstávalo zemědělství, rybolov, ropa a suverenita. Norským vyjednavacům se podařilo dosáhnout různé rozsáhlé výjimky a přechodová opatření, odpůrci vstupu však dokázali všechny aspekty mimořádně nafouknout (Hřích, 1994: 20)

„Zemědělský sektor Norska se měl přizpůsobit režimu Společné zemědělské politiky.⁷⁴ Totiž na začátku 90. let mělo Norsko nejvyšší úroveň zemědělských dotací. V roce 1993 dotace do zemědělství dosahovaly 76 % průměrné hodnoty zemědělského produktu, v ES tento poměr činil 48 %. Výdaje na norské zemědělství dosahovaly 4 % výdajů státního rozpočtu. Norsko svými subwencemi si chtělo uchovat tradiční zemědělskou činnost, která je nepříznivě ovlivněna hornatým charakterem krajiny Norska a arktickým klimatem s krátkým vegetačním obdobím. Norské farmy mají kvůli členitosti krajiny průměrnou rozlohu pouze 10 hektarů, v ES průměr dosahuje 17 hektarů. Norsko mohlo stejně jako jeho severští sousedé poskytovat po přistoupení finanční podporu těm farmářům (částečně financovanou z pokladny ES), jejichž zemědělská činnost byla ztížena nepříznivými klimatickými podmínkami (regiony na sever od 62. rovnoběžky severní šířky, což představuje asi 50 % rozlohy Norska). ES poskytla Norsku pětileté přechodné období, po které mohlo z vlastních zdrojů dotovat (s klesající tendencí) zemědělskou produkci.“⁷⁵

„Na schůzce zástupců ES a členských zemí EFTA v Lucemburku v červnu 1991 byla projednávána komplikovaná kapitola rybolovu. Norsko a Island, pro které měly výsledky jednání o rybolovu největší důležitost, požadovaly volný přístup na trhy ES u ryb a mořských produktů. ES na druhé straně požadovalo neomezený přístup do vod zemí EFTA. Španělská delegace například pohrozila, že pokud nebude uzavřena vyhovující dohoda o rybolovu, bude další jednání o EHP vetovat. Od konce června se vyjednávání o EHP, také díky sporům o rybolovu, až do října 1991 nepohnula z místa. Švédská žádost o členství v ES z července 1991 přispěla k částečné fragmentaci členské základny EFTA a i k oslabení jejich postavení při vyjednávání o EHP. V říjnu 1991 došlo k vyřešení otázky rybolovu. Obě znesvářené strany nakonec snížily své nároky a uzavřely „Protokol č. 9“ o obchodu s rybami a ostatními mořskými produkty. Španělská delegace se nakonec spokojila s kvótou na lov ryb v norských a islandských vodách ve výši 11 000 tun ročně (původně požadovala

⁷⁴ Dále jen SZP.

⁷⁵ Částek, M.: 2004. Dostupné na: <http://www.euractiv.sk/rozsirovanie/analyza/co-by-norsku-pristoupeni-k-eu-vlastn-prineslo> Poslední návštěva: 16. 3. 2013.

30 000 tun) od roku 1997. Zástupci Norska a Islandu také ustoupili v počtu rybích druhů, které měly mít volný přístup na trh ES. Od 1. ledna 1994 získaly země EFTA bezcelní přístup na trh ES pro část produkce ryb (například zmražené a nakládané ryby, kaviár), u dalších druhů ryb byla cla částečně snížena (do začátku roku 1997 o 70 %, například u tresky a platýse), u citlivých položek (jako sledř, losos a makrela) nebyly norským vývozcům přiznány žádné celní úlevy. Citlivá kapitola rybolovu byla kvůli sporům mezi norskými a španělskými rybáři uzavřena až 15. března 1994. Norsko po nátlaku ES zvýšilo například kvótu vyjednanou v rámci EHP pro lov tresek o 3 000 tun. Jednalo se o množství ryb, které mohly členské státy ES vylovit v norských vodách. Norsko mělo navíc po přistoupení do ES postupně pozbyt suverénní právo spravovat své zdroje ryb v norských vodách. Toto právo mělo přejít na ES. Norským rybářům byl na druhou stranu dohodou přislíben bezbariérový přístup jejich výlovků na trh ES, minimální ceny produkce ryb však stanovuje Komise. Gro Harlem Brundtlandová prezentovala výsledky přístupových jednání jako úspěšné.⁷⁶

Mezi další klíčové problémové otázky byla těžba norské ropy. Klíčovým odběratelem norské ropy byly země ES, výjimku zde tvořila Velká Británie, která se stala produkčně soběstačnou, později i Dánsko. Potom ještě Itálie a Řecko, které dovážely ropu z Blízkého východu. Norsko se profilovalo ve smyslu, že je pro ES důležité, kdežto v opačném směru to neplatí. Toto povědomí v Norsku přežívalo velmi dlouho a promítlo se i do druhého referenda, které proběhlo v roce 1994 (Goněk, 2003: 60).

Svojí státní suverenitou, hospodářskou politikou, pojetím státní ekonomiky a regulací soukromého sektoru tvořilo v evropském kontextu zcela ojedinělý ekonomický prostor. Suverenita byla jedním z klíčových témat hlavně v referendu v roce 1972. Problematika byla nastolena odpůrci členství Norska v ES. Ti prezentovali Brusel jako něco, co je příliš daleko a co je ve své podstatě na překážku. Volali také po jiné agendě, která by byla více přínosná pro Norsko. Premiérka Gro Harlem Brundtlandová nicméně byla proti a snažila se všemožnými způsoby přesvědčit obyvatele země o přínosech členství. Dokonce přišla s myšlenkou, že členství posílí národní suverenitu, která bude ještě významnější. Dalším aspektem v její rétorice bylo většinové hlasování v Radě ministrů ES. V této záležitosti Gro Harlem Brundtlandová tvrdila, že 25 milionů obyvatel severovýchodních zemí (společně s Dánskem) přehlasuje v Radě osmdesátimilionové Německo (Goněk, 2003: 63). Navzdory

⁷⁶ Částek, M.: 2004. Dostupné na: <http://www.euractiv.sk/rozsirovanie/analyza/co-by-norsku-pristoupeni-k-eu-vlastn-prineslo> Poslední návštěva: 16. 3. 2013.

tomuto argumentu většina obyvatelstva inklinovala spíše k odmítavému postoji opozice, která poukazovala na očekávanou ztrátu suverenity země v mnoha oblastech.⁷⁷

Norsku se společně se Švédskem a Finskem podařilo prosadit zavedení nového cíle pro regionální politiku EU. Bylo umožněno, aby řídké obydlené severské regiony s hustotou zalidnění nižší než osm obyvatel na km² obdržely finanční prostředky z komunitární pokladny. Ačkoli byly patrné rozdíly v obou regionálních politikách, tak se země, shodně s ES, snažila předcházet vylidňování a podporovala rozvoj regionů, především venkova. Norsko se snažilo, aby v oblasti získání podpory z ES byly prioritní obzvláště nerozvinuté regiony, což se týkalo všech zemí od Trondheimu po země při ruské hranici. Zástupci ES kvitovali především pomoc pro arktické a subarktické farmáře a lokality.⁷⁸ Co se týká hustoty zalidnění, zde Norsko bylo zajedno s ES, že půjde o kritérium pro poskytování regionální pomoci. Čtyři země lokalizované na severu – Finnmark, Troms, Nordland a Nord-Trøndelag – tak ročně získaly z fondů finanční pomoc.⁷⁹ Toto ujednání nebylo po chuti pro SP, která je dominantní na venkově a preferovala hegemonii národní kontroly nad lokální politikou. Sociální demokraté, odmítající členství v ES, ke všemu upozorňovali na skutečnost, že unie má od Norska rozdílná kritéria v oblasti regionální politiky, což by mohlo mít za následek restriktci rybolovu a polnohospodářství, což jsou důležité oblasti pro regionální politiku (Částek, 2004).

5.3 Odpůrci členství

I v roce 1994 měli odpůrci vstupu jasný náskok před jeho přívrženci. Již na začátku 90. let se zaktivizovala hnutí proti vstupu do EU. Nejznámějším bylo Ne do EU (Nei til EU), (viz přílohy 10 – 13). Bylo možné pozorovat jistou spojitost mezi ideologickou orientací a názorem na EU. V tomto seskupení se sdružovali převážně levicoví příslušníci politických stran, včetně krajní levice. Odmítnuti byli pouze pravicoví extrémisté. Členská základna dosahovala v první polovině 90. let přibližně 140 000 členů (Hroch – Kadečková – Bakke, 2005: 267–269). Jejich hlavní slogan zněl: „Nejsme proti Evropě. Jsme proti členství Norska v Evropské unii.“ Ve své kampani se odpůrci soustředili na nejcitlivější témata a i oblasti přistoupení Norska k EU. Podle nich by převzetí režimu SZP vedlo ke snížení produkce norského zemědělství a k růstu nezaměstnanosti farmářů. Dále by byla omezena

⁷⁷ HROCH, M. – KADEČKOVÁ, H. – BAKKE, E.: 2005, str. 266–268. Částek, M.: 2004. Dostupné na: <http://www.euractiv.sk/rozsirovacie/analyza/co-by-norsku-pristoupeni-k-eu-vlastn-prineslo> Poslední návštěva: 16. 3. 2013.

⁷⁸ Oficiální stránky Norska v ČR. Dostupné na: http://www.noramb.cz/About_Norway/ivotni-prostedí/europe/policy Poslední návštěva: 16. 3. 2013.

⁷⁹ Norské ministerstvo pro místní rozvoj. Dostupné na: http://www.regjeringen.no/nb/dep/krd/tema/regional-_og_distriktspolitikk/internasjonalt-samarbeid-om-distrikts--o/interreg-2.html?id=528599 Poslední návštěva: 16. 3. 2013.

norská suverenity v rybolovné politice, poněvadž přístupová smlouva povoluje rybářům z ostatních členských zemí vylovit stanovený objem ryb v norských vodách. Tím by zdroje ryb v Severním moři mohly být v budoucnu vyčerpány a tradiční obživa norských rybářů by byla ohrožena.⁸⁰ Odpůrci se spoléhali i na další stručná hesla: „Norsko nebude moci používat národní vlajku v EU. Norové nebudou moci oslavovat dny norské státnosti. Norsko bude zaplaveno chudými cizinci z Evropské unie. Imigranti zaberou Norům pracovní místa. Proti „evropskému alkoholismu. Cizinci skoupí veškerou norskou půdu. Unie ukradne Norům jejich zemní plyn a ropu. Do Oslo je dlouhá cesta, ale do Bruselu ještě delší.“⁸¹

Pokud jde o bezpečnost, odpůrci poukazovali na členství Norska v NATO. Pro Nory byla nepřijatelná i změna systému sociální ochrany. V neposlední řadě výhrady Norů souvisely s obavami ze ztráty suverenity. Avšak zatímco roku 1972 odpůrci vstupu útočili na národní cítění hesly jako „Země je naše! Volte Ne!“. Již v roce 1994 národní tón ustoupil do pozadí a princip sebeurčení byl interpretován jako co možná největší blízkost mezi vládnoucími a ovládanými (Hroch – Kadečková – Bakke, 2005: 268).

5.4 Přívrženci členství

EU se těšila přízni norských podnikatelů, kteří měli zájem na obchodování s kontinentální Evropou. Podporu členství vyjádřila organizace NHO, která spojuje Zaměstnavatelskou federaci a Asociaci průmyslníků. Nejaktivnější organizací přívrženců vstupu bylo norské oddělení Evropského hnutí, které mělo v roce 1994 35 000 členů.

Na rozdíl od kampaně ANO ES z roku 1972 se vláda snažila vytvořit srozumitelný přehled nejvýznamnějších kladů, které členství v EU Norsku přináší. Přehled obsahoval tyto základní položky:

- Zachování norského sociálního státu,
- vysoká zaměstnanost a trvalý hospodářský růst,
- zajištění kvality norského životního prostředí,
- skandinávská solidarita v rámci EU,
- zajištění obrany Norska.⁸²

⁸⁰ V rybolovu pracovalo na začátku 90. let přibližně 2 % populace, nepřímo rybolov zaměstnával přibližně 7 % obyvatel. Zdroj: GAŽOVIČ, O. – MINAŘÍK, D. – LASÁK, J.: 2006. Dostupné na: <http://www.listy.cz/archiv.php?cislo=066&clanek=060613> Poslední návštěva: 16. 3. 2013.

⁸¹ GONĚC, V.: 2003, str. 65. GAŽOVIČ, O. – MINAŘÍK, D. – LASÁK, J.: 2006. Dostupné na: <http://www.listy.cz/archiv.php?cislo=066&clanek=060613> Poslední návštěva: 16. 3. 2013. Ne do EU. Dostupné na: http://www.neitileu.no/articles_in_foreign_languages/nei_til_eu_no_to_the_eu Poslední návštěva: 16. 3. 2013.

⁸² GAŽOVIČ, O. – MINAŘÍK, D. – LASÁK, J.: 2006. Dostupné na: <http://www.listy.cz/archiv.php?cislo=066&clanek=060613> Poslední návštěva: 16. 3. 2013.

Zastánci členství také zdůrazňovali, že členství v EU neznámá vzdát se svrchovanosti, ale vykonávat tuto svrchovanost spolu s jinými zeměmi. Tím, že přijmeme jistá omezení, získáme podíl na spolurozhodování v celé Evropě. Kromě toho se argumentovalo tím, že přijetím dohody o hospodářské spolupráci se Norsko zavázalo, že zavede normy ES, respektive EU, do norského zákonodárství, aniž však získalo možnost spolurozhodování. Aby tuto možnost získalo, musí Norsko do EU vstoupit. Tento argument byl ovšem poněkud dvojsečný. Odpůrci dohody o hospodářské spolupráci jej mohli využít pro zdůvodnění svého postoje (Hroch – Kadečková – Bakke, 2005: 268).

Všeobecně hrály hospodářské argumenty významnější roli. V době, kdy se Norové rozhodovali, rostl HDP v Norsku o 5,1 %. V EU vyšší růst zaznamenávalo pouze Irsko. Inlace byla v Norsku na úrovni 1,4 % a žádná země EU ji neměla nižší. Zastánci vstupu nedokázali za této situace občany přesvědčit, že členství má pro norské občany zásadní význam. Jinými slovy, Norové si mohli dovolit říci členství v EU své NE.⁸³

5.5 Výsledek referenda

Ještě před podáním přihlášky průzkumy veřejného mínění ukazovaly podporu kolem 50 % pro vstup.⁸⁴ Podle výsledku průzkumu v březnu 1992 byly tábory zastánců a odpůrců členství v ES vyrovnané, podpora obou skupin dosáhla 41 % zbylých 18 % dotázaných nebylo v této otázce stále rozhodnuto. V září 1993 odmítalo norskou integraci již 58 %, pro vstup se vyjádřilo pouhých 31 % dotázaných.⁸⁵

Mimo jiné výzkumy i ukázaly, že severská vzájemnost hraje stále důležitou roli. 46 % Norů v průzkumu uvedlo, že by podpořili členství, avšak budou-li úspěšná referenda ve Finsku či Švédsku. 41 % respondentů by členství nepodpořilo ani v případě pozitivních referend v sousedních zemích. Referendum bylo proto cíleně vyhlášeno až na konec listopadu 1994. Referendum ve Finsku se konalo 16. října 1994, ve Švédsku 13. listopadu 1994.⁸⁶ Ve stanovení termínu referenda je třeba vidět určitý psychologický záměr. Vláda věřila, že pokud se Finové a zejména Švédové rozhodnou pro členství v EU⁸⁷, existuje reálná šance, že se stejným způsobem rozhodnou i Norové. Ještě den před referendem se v novinách *Verdens Gang* spekulovalo o tom, že většina Norů si přeje do EU vstoupit.

⁸³ Tamtéž.

⁸⁴ GONĚC, V.: 2003, str. 63.

⁸⁵ GAŽOVIČ, O. – MINAŘÍK, D. – LASÁK, J.: 2006. Dostupné na: <http://www.listy.cz/archiv.php?cislo=066&clanek=060613> Poslední návštěva: 16. 3. 2013.

⁸⁶ FIALA, P. – PITROVÁ, M.: 2005, str. 81–92, 96–112.

⁸⁷ Výsledky referend: ve Finsku (57 % pro) a Švédsku (52,3 % pro). Zdroj: Tamtéž.

Nakonec se však tyto předpovědi ukázaly jako liché.⁸⁸

28. listopadu 1994 v konání již druhého referenda o vstupu do EU se 52,2 % Norů vyjádřilo pro setrvání mimo EU. Referenda se zúčastnilo rekordních 89 % občanů (účast byla o 9,7% vyšší než v roce 1972). Vstup Norska do EU podpořilo 47,8 % voličů (Archer, 2001: 1–4). Norové vstup odmítli i přesto, že se menšinové norské vládě sociálních demokratů podařilo dosáhnout značných ústupků EU. Především Norové prosadili svůj podíl na arktické agrární zóně, zachování nezávislé energetické politiky a pro programy nekompatibilní s projekty Evropské unie byla stanovena přechodná čtyřletá lhůta. Nezměněn nicméně zůstal vysoký příspěvek Norska 1,2 miliard USD ročně do pokladny EU (Jindřišková b).

Přestože proti členství se vyslovila jen nepatrná většina všech obyvatel, pročlenské stanovisko zvítězilo jen v pěti krajích (z 19): Oslo, Akershus, Østfold, Vestfold a Buskerud (viz příloha 14). Nejsilnější odpor občanů hlasujících proti vstupu do EU bylo tradičně v severní a západní části země a na řídké obydleném venkově. Tyto oblasti jsou charakteristické silným zemědělským a rybolovným sektorem. Nejmarkantnější převaha odpůrců se zformovaly v regionech Finnmark, kde přistoupení k EU odmítlo 74,5 % hlasujících a Troms – 71,5 % hlasů proti (viz přílohy 15 – 16).⁸⁹ Obce s většinou přívrženců vstupu byly soustředěny kolem Oslofjordu (Tamtéž).

V tomto případě neúspěch všelidového hlasování nevyvolal tak významné reakce jako v roce 1972, kdy kabinet podal demisi. Dokonce ani nedošlo ke změně v rozložení sil na politické scéně. Kabinet sice deklaroval své rozčarování z výsledku hlasování a zvedal varovný prst ohledně výhledu na možné důsledky v budoucnosti, avšak dál pokračoval ve svěřené správě země a řešil nadále běžnou vládní agendu. Vláda současně avizovala, že přinejmenším v příštích deseti letech by neměly být vyvíjeny žádné snahy o plnohodnotné členství Norska v EU. Pokud jde o další koexistenci s EU, ta se dále rozvíjela v rámci smlouvy o EHP, která platila od ledna 1994. Desetiletá lhůta uplynula v roce 2005. Tehdy se vlády ujal J. Stoltenberg a jeho Strana práce. Nový premiér záhy prohlásil, že opětovná přihláška Norska nebude v jeho funkčním období řešena (Gažovič – Minařík – Lasák, 2006).

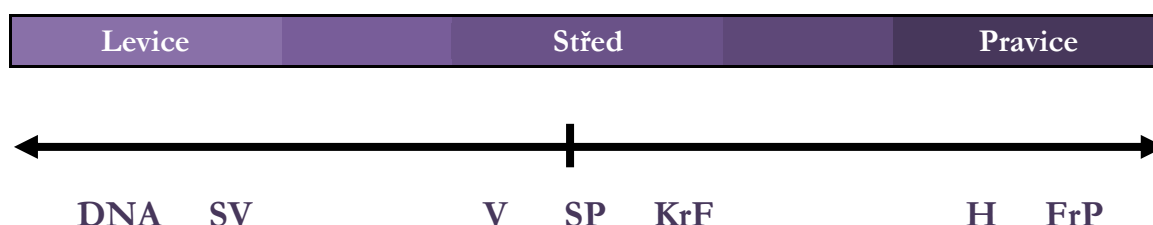
⁸⁸ JINDŘIŠKOVÁ b, J. Dostupné na: <http://www.skandinavskydum.cz/28-11-druhe-norske-referendum-o-vstupu-do-eu> Poslední návštěva: 16. 3. 2013.

⁸⁹ Lovem ryb a blízkými činnostmi se v těchto krajích živí přibližně 60 % obyvatel. Zdroj: Částek, M.: 2004. Dostupné na: <http://www.euractiv.sk/rozsirovanie/analyza/co-by-norsku-pristoupeni-k-eu-vlastn-prineslo> Poslední návštěva: 16. 3. 2013.

6. Postoj soudobých norských parlamentních stran k EU

Následující kapitola se soustředí na otázku členství Norska v EU u vybraných stran (viz graf 14). I když je vnitropolitická scéna zcela kultivovaná (názorové rozdíly norských politických stran jsou relativně malé). Přesto se nalezne téma, které narušuje tento názorový „konsenzus“. Tím tématem je členství Norska v EU. Tato otázka způsobila nesčetně vládních sporů, proto politické strany kladou větší důraz na celistvost své strany, než na případné členství v EU. Evropská otázka nicméně zůstává na norské politické scéně stále latentně přítomna.⁹⁰

Graf 14: Postavení norských politických stran na škále levice – pravice.

Zdroj: Autorem zpracováno na základě: Oficiální stránky Norska v ČR. Dostupné na: <http://www.noramb.cz/ARKIV/Basisartikler---Oversettelser/Ikke-brukt/political/priorities> Poslední návštěva: 20. 2. 2013. Ministerstvo zahraničních věcí ČR. Dostupné na: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/norsko/politika/vnitropolitickacharakteristika.html Poslední návštěva: 20. 2. 2013.

DNA je v otázce členství Norska v EU rozdělena. I přes silné euroskeptické křídlo je však vedení nakloněno těsné spolupráci s EU. „Norsko by mělo usilovat o spolupráci, neboť ta může položit základy lepší soudržnosti evropské prosperity a zajistit klidný kontinent.“⁹¹ Že je téma členství v EU politicky výbušné dokázal rok 1972, kdy po neúspěšném referendu vláda odstoupila. Ačkoliv dvě třetiny členů strany členství podporovaly, část organizovala informační kampaň na straně proti členství. I v roce 1994 část strany organizovala hnutí Sociální demokraté proti EU, tentokrát však nemusela vláda odstoupit. Pokračovala dále v čele s Gro Harlem Brundtland až do konce volebního období, tedy až do roku 1997 (Hroch – Kadečková – Bakke, 2005: 267).

Levicový socialistická strana k EU zaujímá ostře odmítavý postoj. Strana zastává názor, že EU podkopává demokracii a tím i možnost občanské účasti. Ostře kritizují

⁹⁰ Ministerstvo zahraničních věcí ČR. Dostupné na: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/norsko/politika/vnitropoliticka_charakteristika.html Poslední návštěva: 7. 3. 2013. RUŠČÁK, A.: 2009, str. 65–67.

⁹¹ Norská strana práce. Dostupné na: <http://arbeiderpartiet.no/Politikken-A-AA/Internasjonalt/EU> Poslední návštěva: 9. 3. 2013.

ekonomickou globalizaci, podle strany evropský tržní liberalismus posiluje trh, avšak na úkor pohybu zboží. Navíc EU nezdůrazňuje prvek spravedlnosti, hodnotu solidarity, jež má být uplatňována nejenom v rámci norské společnosti, ale má také překračovat hranice mezi státy (v tomto případě jim myšlenka supranacionalizace není cizí).⁹²

Strana středu se od počátku 90. let se profiluje jako nejsilnější odpůrce členství. V čele odpůrců stála mimo jiné i při prvním referendu v roce 1972. Díky tvrdému euroskepticismu dokázala v roce 1993 dosáhnout nejlepšího výsledku ve své historii, získala 16,7 % hlasů. Tato základní orientace stále přetrvává (Kopeček, 2005: 231). Důvody proč tedy odmítá členství: EU nerozlišuje mezi výkonnou a zákonodárnou mocí, proto mnohdy nevznikají relevantní návrhy a nedokáže tak řešit skutečně globální problémy. Lisabonská smlouva neodpovídá základním postojům, ideologii a hodnotám strany. Poukazují na demokratický deficit v některých institucích EU. Státy střední a východní Evropy podle strany zpomalují rozvoj EU. Dále se obávají, že se z EU stane federální státní útvar bez připravené koncepce pravidel hospodářské soutěže (bez koncepčního vzdělávání, veřejné sociální služby, zdravotní péče, daňové politiky, přírodních zdrojů, infrastruktury a dalších služeb). Poukazují na významné změny v záporném směru na oblasti zemědělské politiky, politiky rybolovu, zahraniční bezpečnostní politiky. „Směrnice EU ohrožují norský sociální model a základní zájmy norské společnosti.“⁹³ V Oblasti bezpečnosti tvrdí, že nejdůležitější globální problémy se nebudou řešit na bázi EU, ale na bázi OSN.⁹⁴

FrP je krajně pravicová strana. Nacionalismus často bývá spojován s odporem proti evropské integraci, která je vnímána jakožto potenciální ohrožení národních hodnot a národního státu.⁹⁵ Postoj Strany pokroku je však k evropské integraci rozdělený a jak upozorňuje Anders Widfeldt, strana se několikrát posunula zpět a zase vpřed (Dočekalová, 2005: 394). V kampani před referendem o připojení Norska k EU v roce 1994 strana sice doporučovala hlasovat pro, ale do kampaně vložila jen malé úsilí. Dnes FrP s tématem vstupu do EU udržuje neutrální postoj, pokud se v průběhu času ukáže být většina obyvatel pro podání žádosti o členství v EU, je strana otevřena respektovat vůli lidu a vyspat referendum (Tamtéž: 395).

Konzervativci jsou jednoznačně proevropskou stranou, a to především díky pozitivním zkušenostem s EHP. EU a řada jejích členských států se potýká s vážnými finančními problémy, zejména v souvislosti s veřejným zadlužením. V tomto ohledu by se

⁹² Levicová socialistická strana. Dostupné na: <http://sv.no/Politikken/Prinsipprogram> Poslední návštěva: 9. 3. 2013.

⁹³ Strana středu. Dostupné na: <http://www.senterpartiet.no/internasjonalt-politikk/category14333.html#2081> Poslední návštěva: 9. 3. 2013.

⁹⁴ Tamtéž.

⁹⁵ Strana pokroku. Dostupné na: http://www.frp.no/no/Vi_mener Poslední návštěva: 9. 3. 2013. LASÁK, J.: 2006. Dostupné na: <http://www.globalpolitics.cz/clanky/norska-strana> Poslední návštěva: 9. 3. 2013.

strana chtěla více zapojit do evropské politiky. Představitelé Pravice tvrdí, že současná krize není vytvořena EU, ale národními vládami, které žijí nad poměry (neprovedly zásadní reformy důchodového, daňového systému). Být členem EU považují za závaznou spolupráci, a prostřednictvím finančních prostředků by se snažili vyvést Evropu z krize. Hlavními argumenty strany pro členství jsou následující:

- EU podporuje mír a bezpečnost,
- EU posiluje demokracii. Demokratizovala mnoho diktatur a autoritářských zemí v Evropě. Spolupráce v rámci EU je zárukou protivojenského střetu mezi zeměmi,
- společný trh zajišťuje další pracovní místa pro nezaměstnané Nory,
- společná pravidla pro podniky usnadní prodávat zboží po celé Evropě,
- EU podporuje důležité globální hodnoty – lidská práva, demokracie, globální rozvoj,
- EU je významným hráčem v oblasti životního prostředí,
- EU se snaží vyrovnat rozdíly mezi evropskými zeměmi,
- euro zjednodušuje život lidí a podniků v Evropě,
- EU vytváří příležitosti pro mladé lidi prostřednictvím vzdělávání a mezinárodních výměn.⁹⁶

I KrF, stejně jako jiné protievropské strany podpořily ratifikaci dohody o EHS, stále však velkou většinou odmítají plné členství Norska v EU. Strana se domnívá, že by členství mohlo poškodit flexibilitu Norska v klíčových oblastech. Bude-li dobrý důvod pro členství v EU, strana se nebrání vypsání referenda a respektovat většinové rozhodnutí voličů.⁹⁷

Strana Venstre se v důsledku referenda o vstupu do ES v roce 1972 rozštěpila, ale v roce 1988 došlo k jejímu opětovnému sjednocení. Program strany je protievropský, tj. odpor proti EU.⁹⁸

⁹⁶ Právice. Dostupné na: http://www.hoyre.no/www/politikk/hva_mener_hoyre_om/utenriks_og_forsvar/europa Poslední návštěva: 10. 3. 2013.

⁹⁷ Křesťanská lidová strana. Dostupné na: http://www.krf.no/ikbViewer/page/krf/politikk/politisk-program/artikkel?p_document_id=23029 Poslední návštěva: 10. 3. 2013.

⁹⁸ Levice. Dostupné na: http://www.venstre.no/files/sentralt/program2013/stortingsvalgprogram_2.utkast.pdf Poslední návštěva: 10. 3. 2013.

7. Vyhlídky na členství Norska v EU

Norové se o vstup do ES/EU pokoušeli již dvakrát. V obou případech snaha skončila odmítnutím norskými občany. Otázka norského členství je navíc komplikovaná i s ohledem na povahu stranického systému. Z výsledku posledních voleb v roce 2009, je možné říci, že oficiální debata na toto téma brzy jen tak nezapočne. Totiž strana DNA ve vládní koalici spolupracuje se dvěma uskupeními (SV, SP), které sdílejí diametrálně odlišné stanovisko k členství Norska v EU. "Naše spolupráce spočívá na dohodě, že se Norsko nepřipojí k EU," tvrdili představitelé strany DNA.⁹⁹

V současné době je Norsko členem EHP. Díky této dohodě má zajištěn svobodný přístup na jednotný vnitřní trh EU. Na rozdíl od některých členských států EU, je od 25. března 2001 plnoprávným členem schengenského systému,¹⁰⁰ v jehož rámci nejsou mezi členskými státy uplatňovány kontroly na hranicích. Současná situace kvůli Schengenu však znepokojuje mnohé Nory. Obří příliv přistěhovalců ze zemí EU stále více rozčarovává Nory proti EU. Tito lidé jsou Nory považováni za chudáky, zlatokopy, kteří chtějí pouze parazitovat na zdejším štedrém norském systému. Od roku 1992 bylo Norsko mimo jiné přidruženým členem Západoevropské unie¹⁰¹ (Částek 2004), (Brenna, 2012e).¹⁰²

⁹⁹ EUROSOP: 2009. Dostupné na: <https://www.euroskop.cz/8957/13519/clanek/norsko-zustava-k-volani-bruselu-hluche> Poslední návštěva: 22. 3. 2013. GAŽOVIČ, O. – MINAŘÍK, D.: 2005, str. 144.

¹⁰⁰ 14. června 1985 byla podepsána tzv. Schengenská dohoda, pojmenovaná podle místa svého podpisu, města Schengenu v Lucemburku. Norská vláda si uvědomila ohrožení Severské pasové unie, na jejímž základě se v polovině 50. letech odstranily hraniční kontroly při pohybu osob mezi severskými státy. Norsko proto v květnu 1999 dohodu s EU, která mu umožnila účast na implementaci a vývoji schengenského acquis. Zdroj: FIALA, P. – PITROVÁ, M.: 2010, str. 119. ARCHER, C.: 2001, str. 5. ČÁSTEK, M.: 2004. Dostupné na: <http://www.euractiv.sk/rozsirovanie/analyza/co-by-norsku-pristoupeni-k-eu-vlastn-prineslo> Poslední návštěva: 22. 3. 2013.

¹⁰¹ Byla mezivládní vojenská a obranná organizace působící ve spolupráci s Evropskou unií. Text modifikované Bruselské smlouvy pod označením Smlouva o Západoevropské unii byl podepsán 23. října 1954. Zakládajícími členy byla Velká Británie, Francie, Belgie, Nizozemsko, Lucembursko, NSR a Itálie. Západoevropská unie přestala existovat ke dni 30. června 2011. Dále jen ZEU. Zdroj: FIALA, P. – PITROVÁ, M.: 2010, str. 62–63.

¹⁰² Další důležité smlouvy Norska s EU v tabulce 6.

Tabulka 6: Další důležité smlouvy Norska s EU.

Název	Datum podpisu přístupových smluv	Nabytí účinnosti
Schengenská smlouva	18. 5. 1999	25. 3. 2001
Dublinká smlouva	19. 1. 2001	1. 4. 2001
EURODAC ¹⁰³	4/2001	
Smlouva o Europol ¹⁰⁴	28. 6. 2001	27. 12. 2001
Vzájemná asistence v kriminálních záležitostech	19. 12. 2003	
INTERREG programy ¹⁰⁵	2000 – 2006, 2007 – 2013	

Zdroj: Autorem zpracováno na základě: Gažovič, O. – Minařík, D.: 2005, str. 144. Evropská unie. Dostupné na: http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/free_movement_of_persons_asylum_immigration/133081_en.htm Poslední návštěva: 23. 3. 2013.

Začlenění Norska do EU je v tuto chvíli spíše hypotetické, fakticky není podepřeno aktuálním politickým stavem ani náladami norské společnosti. Například v průzkumu v roce 2004 se 48 % občanů vyjádřilo přání stát plnoprávným členem EU, 38 % se vyjádřilo proti vstupu.¹⁰⁶ V jiném průzkumu, ze září 2007 se postoje Norů k EU obrátily. Odmítavý postoj vyjádřilo 53 % lidí, pro vstup bylo 36 % respondentů a zbývajících 11 % by volit nešlo.¹⁰⁷ V roce 2011 byla historicky zaznamenána nejnižší podpora členství v EU. K evropskému bloku se odmítalo připojit 79,8 % Norů, pro vstup bylo pouhých 12,6 % dotázaných.¹⁰⁸ Zbýající respondenti na otázku nedokázali odpovědět. Odpor k EU je rovnoměrně rozložen mezi všechny věkové skupiny a města i vesnice.

Vzhledem k nejednotným postojům členů politických stran a s ohledem na stále negativní výsledky průzkumů veřejného mínění, nelze předpokládat, že by kandidatura Norska na členství v EU byla na pořadu dne. V Oslu navíc panuje názor, že Norsko nebude k EU patřit ani v nadcházejících letech. Žádná vláda na sebe nikdy nevezme riziko nového ne. Vzpomeňme na parlamentní volby v roce 2009, kde se téma Evropy přešlo všeobecným mlčením. Někteří političtí představitelé se domnívají (převážně politici ze strany H), že

¹⁰³ Systém umožňuje zemím EU při pomoci identifikovat žadatele o azyl a osoby, které byly zadrženy v souvislosti s nezákonným překročením vnější hranice Unie. Zdroj: EU. Dostupné na: http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/free_movement_of_persons_asylum_immigration/133081_en.htm Poslední návštěva: 23. 3. 2013.

¹⁰⁴ Organizace, která se zabývá prevencí a potíráním organizované trestné činnosti. Blíže na: Europol. Dostupné na: <https://www.europol.europa.eu/content/page/about-us> Poslední návštěva: 23. 3. 2013.

¹⁰⁵ Program pomáhá členským státům EU, plus Norsku a Švýcarsku, aby spolupracovali a sdíleli své znalosti a zkušenosti. Zahájen byl v roce 2007 a bude probíhat do roku 2013. Zdroj: Evropská komise. Dostupné na: http://ec.europa.eu/regional_policy/country/prordn/details_new.cfm?gv_PGM=1269&LAN=7 Poslední návštěva: 23. 3. 2013.

¹⁰⁶ ČERMÁKOVÁ, M.: 2003. Dostupné na: <http://www.severskelisty.cz/kaleido/kale0166.php> Poslední návštěva: 22. 3. 2013. POKŠ, J.: 2010. Dostupné na: <http://www.neaktuality.cz/zahranici/norsko-nazor-nezmenilo-o-evropskou-unii-zajem-nema> Poslední návštěva: 22. 3. 2013.

¹⁰⁷ ŠIMÁNEK, V.: 2011. Dostupné na: http://www.denik.cz/ze_sveta/norove-tvrde-odmitaji-vstup-do-eu20111206.html Poslední návštěva: 22. 3. 2013.

¹⁰⁸ Tamtéž.

vpravdě již Norsko členem EU je, pouze se čtyřmi výjimkami – s výjimkou rybolovu, zemědělství, eura a hlasovacího práva v evropských institucích (Euroskop, 2009). Totiž Norsko se již nyní z velké části řídí směrnicemi Bruselu. A jako kompenzaci za svůj volný přístup na trh EU odvádějí chudším zemím EU finanční prostředky na jejich rozvoj. V letech 2009 – 2014 Norsko odvedlo do společné pokladny přibližně 347 milionů EUR.¹⁰⁹ Oproti předchozímu období je to nárůst o 22 %. Norsko tak představuje čistého plátce do rozpočtu EU.¹¹⁰ Mimo jiné Norsko přispívá nejvíce v přepočtu na jednoho obyvatele i do OSN. V roce 2009 dali 1 % svého HDP na pomoc rozvojovým zemím. Navíc Norsko prostřednictvím EHP poskytuje východoevropským zemím miliardy korun (Euroskop, 2009).

„Podle profesora Bjoerkelunda, specialisty na evropské záležitosti na univerzitě v Oslu, by jen krizová situace mohla přimět Nory, kteří uvažují spíše s peněženkou v ruce než srdcem, aby změnilí zásadně názor. Kdyby totiž začaly klesat ceny ropy, Norové by dospěli k závěru, že časy už nejsou tak dobré. Pak by se většina lidí obrátila směrem k Evropě.“¹¹¹ Ale považme, že i tak by byl výsledek případného vypsaného referenda nejistý. V historii veřejné průzkumy ukazovaly jasnou převahu příznivců unie, a nakonec se mnohé během kampaně změnilo. Nezapomeňme taky na nezávislost Norska. Totiž velká část norské veřejnosti členství v EU spojuje se ztrátou národní identity. Právě toto téma bylo použito v kampani při referendech. Jednoznačným přínosem vyplývajícím z členství v EU by byla možnost Norska zevnitř aktivně ovlivňovat vývoj evropského integračního procesu a spolupodílet se na přípravě veškeré legislativy EU (Částek, 2004).

¹⁰⁹ Ministerstvo zahraničních věcí ČR. Dostupné na: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/norsko/politika/zahranicne_politicka_orientace.html Poslední návštěva: 22. 3. 2013.

¹¹⁰ BRUNCLÍK, M. – HAVLÍK, V. – PINKOVÁ, A.: 2011, str. 239.

¹¹¹ STEJSKALOVÁ, K.: 2003. Dostupné na: http://www.rozhlas.cz/evropskaunie/referenda/_zprava/76749 Poslední návštěva: 22. 3. 2013.

8. Závěr

Jednou z konfliktních linií současné norské společnosti je účast Norska na projektu EU. Všeobecně lze říci, že tato otázka je pro Nory traumatizující.¹¹² Občané členství Norska do EU dvakrát v referendech (1972 a 1994) zamítli.

Norský skepticismus vůči evropské integraci je silně zakořeněn především z důvodu špatné historické zkušenosti. Norsko je samostatným státem relativně krátce – jako nezávislý stát funguje od roku 1905. Členství v EU norští občané spojují se ztrátou národní identity (Finové naopak považovali členství v EU za potvrzení své západoevropské identity).¹¹³ Na metody řízení a vznik legislativních předpisů pohlížejí obyvatelé Norska se značným despektem. Vyzdvihují skutečnost, že úředníci v Bruselu neznají lokální specifika, a měli by o Norsku rozhodovat. Sjednocování Evropy tedy Norům není vlastní. Norsko v dějinách šlo převážně svou vlastní cestou a jeho obyvatelé jsou zvyklí spoléhat se sami na sebe. Z toho se odvinulo i specifické vnímání státu jako jejich vlastní záležitosti.

Ekonomické důvody jsou další překážkou, která formuje negativní postoj k EU. Norsko totiž drží velké množství nerostných surovin, se kterými si chce nakládat zcela svévolně, neboť tamější společnost podle průzkumů vnímá EU jako chudou a obává se, že vstup do ní by byl spíše prodělečný než výtělečný.¹¹⁴ Meritem sporu je rybolov. Rybáři v Norsku nechtějí, aby cizí rybáři lovili v jejich vodách. Také by rádi měli i nadále pod kontrolou hydroenergetiku. K tomu se přidává vnímání ropy jako symbolu určité národní hrdosti a národního nerostného bohatství. Řada Norů se také obává, že by země po vstupu do EU ztratila dotační systém pro rozvoj regionů a zemědělství. Stranou nelze nechat ani skutečnost, že podnebí v Norsku má zcela jiné parametry, než je běžné v ostatních unijních zemích, proto by měly být brány v potaz specifické potřeby země. Přejít Norska na režim SZP by měl za následek snížení objemu zemědělské produkce a vedl by zřejmě k růstu nezaměstnanosti farmářů a ke snížení cen zemědělských komodit a potravinářských produktů. Norští zákazníci jsou však ochotni akceptovat vyšší cenu potravin, pokud by byla zapříčiněna zachováním tradičního norského zemědělství.

Z finančního hlediska by se Norsko vzhledem k vyspělosti své ekonomiky stalo čistým plátcem do společného rozpočtu EU. Norská ekonomika na začátku 90. let

¹¹² EUROSOP: 2009. Dostupné na: <https://www.euroskop.cz/8957/13519/clanek/norsko-zustava-k-volani-bruselu-hluche> Poslední návštěva: 24. 3. 2013.

¹¹³ BRENN, Y.: 2012d. Dostupné na: <http://brenna.blog.ihned.cz/c1-57954970-norsko-vs-eu-nevyresena-minulost-a-soucasnost-1-cast> Poslední návštěva: 24. 3. 2013.

¹¹⁴ POKŠ, J.: 2010. Dostupné na: <http://www.neaktuality.cz/zahranici/norsko-nazor-nezmenilo-o-evropskou-unii-zajem-nema> Poslední návštěva: 24. 3. 2013.

ani neprocházela recesí, jako tomu bylo u hospodářství jiných zemí (Finsko, Švédsko). Vstup do EU by tak nebyl spojován s ozdravením domácího hospodářství jako například u severských sousedů. „Hrubý státní dluh jako podíl na HDP – v EU je průměr 63,1 %, v Norsku jen 31,4 %. Pokud jde o energetiku, Norsko je v této oblasti úplně samostatně schopno pokrýt až 114,4 % své spotřeby, přičemž průměr v EU je 14,7 %.“¹¹⁵

Připočteme-li demagogické vytahování, aroganci některých představitelů EU, neochotu k ústupkům, podvádění, zohledňování specifických potřeb jednotlivých zemí, to všechno jsou další dostatečné podněty pro utváření negativního postoje k EU. „Navíc většina Norů soudí, že EU je nehospodárná, rozhodování EU nerozmyšlené a nedemokratické.“¹¹⁶ Norové za velký problém pokládají úplatky a finanční skandály EU, které jsou v příkrém rozporu se Skandinávií jakožto nejméně zkorumpovanou oblastí na světě.¹¹⁷ „Podle mnoha Norů je příliš jednoduché být štědrý jménem ostatních a honosit se tím celé Evropě, aniž by to mělo svoji opodstatněnou oporu zakotvenou v přesvědčení národa. To se ostatně netýká jen Norska.“¹¹⁸

Mám-li závěrem vyřknout odpověď na otázku, jestli Norsko vstoupí do EU, nevyhnu se jednoznačně zamítavému výroku. A to především z důvodů uvedených výše. Norové nejsou proti spolupráci, ať už jde o Evropu, nebo jakýkoli jiný světadíl. Tato spolupráce se však musí odehrávat na bázi stejných podmínek. V současné době povětšinou Norům vadí podmínky a chování EU i samotné evropské instituce. A podle všeho se na této skutečnosti dlouho nic nezmění.

¹¹⁵ GAŽOVIČ, O. – MINAŘÍK, D.: 2005, str. 145. HITCHENS, P. Dostupné na: <http://www.dailymail.co.uk/debate/columnists/article-185956/So-Norway-rich.html> Poslední návštěva: 24. 3. 2013.

¹¹⁶ BRENNNA, Y.: 2012e. Dostupné na: <http://brenna.blog.ihned.cz/c1-57955160-norsko-vs-eu-nevyresena-minulost-a-soucasnost-2-cast> Poslední návštěva: 24. 3. 2013.

¹¹⁷ Tamtéž.

¹¹⁸ BRENNNA, Y.: 2012d. Dostupné na: <http://brenna.blog.ihned.cz/c1-57954970-norsko-vs-eu-nevyresena-minulost-a-soucasnost-1-cast> Poslední návštěva: 24. 3. 2013.

Seznam pramenů a literatury

Prameny

Evropská komise. Dostupné na: http://ec.europa.eu/index_en.htm Poslední návštěva: 23. 3. 2013.

Evropská unie. Dostupné na: http://europa.eu/index_en.htm Poslední návštěva: 23. 3. 2013.

Europol. Dostupné na: <https://www.europol.europa.eu> Poslední návštěva: 23. 3. 2013.

Jeden svět – národy online. Dostupné na: <http://www.nationsonline.org/oneworld> Poslední návštěva: 10. 1. 2013.

Křesťanská lidová strana. Dostupné na: <http://www.krf.no/ikbViewer/page/krf/forside> Poslední návštěva: 10. 3. 2013.

Levice. Dostupné na: <http://www.venstre.no> Poslední návštěva: 10. 3. 2013.

Levicová socialistická strana. Dostupné na: <http://sv.no> Poslední návštěva: 9. 3. 2013.

Ministerstvo financí ČR. Dostupné na: <http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/index.html> Poslední návštěva: 16. 1. 2013.

Ministerstvo zahraničních věcí ČR. Dostupné na: <http://www.mzv.cz/jnp/cz/index.html> Poslední návštěva: 22. 3. 2013.

Ne do EU. Dostupné na: <http://www.neitileu.no> Poslední návštěva: 16. 3. 2013.

Norská strana práce. Dostupné na: <http://arbeiderpartiet.no> Poslední návštěva: 9. 3. 2013.

Norské ministerstvo práce. Dostupné na: <http://www.regjeringen.no/nb.html?id=4> Poslední návštěva: 25. 2. 2013.

Norské ministerstvo pro místní rozvoj. Dostupné na: www.regjeringen.no/en/dep/krd.html Poslední návštěva: 16. 3. 2013.

Norský ropný direktorát. Dostupné na: <http://www.npd.no/en> Poslední návštěva: 31. 1. 2013.

Norský statistický úřad. Dostupné na: <http://www.ssb.no/forside> Poslední návštěva: 10. 4. 2013.

Oficiální portál pro podnikání a export. Dostupné na: <http://www.businessinfo.cz> Poslední návštěva: 10. 4. 2013.

Oficiální stránky Norska v ČR. Dostupné na: <http://www.noramb.cz> Poslední návštěva: 16. 3. 2013.

Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj. Dostupné na: <http://www.oecd.org> Poslední návštěva: 16. 1. 2013.

Oxfordský politický slovník. Dostupné na: <http://oxforddictionaries.com> Poslední návštěva: 5. 3. 2013.

Pravice. Dostupné na: <http://www.hoyre.no> Poslední návštěva: 10. 3. 2013.

Strana pokroku. Dostupné na: <http://www.frp.no> Poslední návštěva: 9. 3. 2013.

Strana středu. Dostupné na: <http://www.senterpartiet.no> Poslední návštěva: 9. 3. 2013.

Strany a volby v Evropě. Dostupné na: <http://www.parties-and-elections.de> Poslední návštěva: 12. 3. 2013.

Světová banka. Dostupné na: <http://www.worldbank.org> Poslední návštěva: 16. 1. 2013.

Ústřední zpravodajská služba. Dostupné na: <https://www.cia.gov/index.html> Poslední návštěva: 16. 1. 2013.

Literatura

Tištěná

- ARCHER, C.: 2001. Norway and European Integration since 1994. *Queen's Papers on Europeanisation* No. 12/2001, 1–10.
- ARCHER, C. – SOGNER, I.: 1995. Norway and Europe: 1972 and Now. *Journal of Common Market Studies* Vol. 33, No. 3, 389–410.
- BRUNCLÍK, M. – HAVLÍK, V. – PINKOVÁ, A.: 2011. *Skandinávie. Proměny politiky v severovýchodních zemích*. Wolters Kluwer ČR, a. s.: Praha.
- DERRY, T. K.: 1973. *A History of Modern Norway 1814-1972*. Clarendon Press: Oxford.
- DOČEKALOVÁ, P.: 2005. Norská strana pokroku: součást stranické rodiny extrémní pravice? *Politologický časopis* 4/2005, 384–402.
- ELIASSEN, K. A. – SITTE, N.: 2003. Ever Closer Cooperation? The Limits of the „Norwegian Method“ of European Integration. *Scandinavian Political Studies* Vol. 26, No. 2, 125–144.
- FIALA, P. – PITROVÁ, M.: 2010. *Evropská unie*. Centrum pro studium demokracie a kultury: Brno.
- FIALA, P. – PITROVÁ, M.: 2005. *Evropská referenda*. Centrum pro studium demokracie a kultury: Brno.
- GAŽOVIČ, O – MINAŘÍK, D.: 2005. Nórsko a Európska únia, ich vzájomný vzťah a jeho možné prameny v budúcnosti. *Politologický časopis* 2/2005, 139–151.
- GERBET, P.: 2004. *Budování Evropy*. Karolinum: Praha.
- GONĚC, V.: 2003. *Od „malé Evropy“ k „velké Evropě“ 2*. Masarykova univerzita: Brno.
- GRÉGR, J. – KRÁL, V. – RUBÍN, J.: 1997. *Norsko*. Olympia: Praha.
- HAVLÍK, V.: 2006. Proměny norské politiky. *Politologický časopis* 3/2006, 285–305.
- HROCH, M. - KADEČKOVÁ, H. - BAKKE, E.: 2005. *Dějiny Norska*. Lidové noviny: Praha.
- HŘÍCH, J.: 1994. *Norsko*. Centrum vnějších ekonomických vztahů: Praha.
- KAN, A. S.: 1983. *Dějiny skandinávských zemí*. Svoboda: Praha.
- KANIOK, P.: 2004. Euroskeptické strany ve Skandinávii. *Politologický časopis* 2/2004, 149–157.
- KOPEČEK, L.: 2005. Norsko. In: STRMISKA, M. – HLOUŠEK, V. – KOPEČEK, L. – CHYTILEK, R. *Politické strany moderní Evropy*. Portal: Praha.
- KNUDSEN, F. O. – SAETER, M.: 1992. Norway. In: WALLACE, H. (ed.): *The Wieder Western Europe. Reshaping the EC/EFTA Relationship*. London, New York.
- LACINA, L. – OSTŘÍŽEK, J. a kol.: 2011. *Učebnice evropské integrace*. Barrister & Principal, o. s.: Brno.
- MARYÁŠ, J. – OHÁŇKOVÁ, L.: 2006. *Evropská unie a euroregiony*. Masarykova univerzita: Brno.
- PIERCE, R. – VALEN, H. – LISTHAUG, O.: 1983. Referendum Voting Behavior: The Norwegian and British Referenda on Membership in the European Community. *American Journal of Political Science* Vol. 27, No. 1., 43–63.
- POKORNÝ, J.: 2007. *Dvoji norské odmítnutí vstupu do ES/EU*. Bakalářská práce. Masarykova univerzita: Brno.
- RUŠČÁK, A.: 2009. V Norsku vše při starém. *Mezinárodní politika* 11-12/2009, 65–67.
- SVERDRUP, U.: 2004. Compliance and Conflict Management in the European Union: Nordic Exceptionalism. *Scandinavian Political Studies* Vol. 27, No. 1, 23–43.

Internet

- BENEŠ, M.: 2011. Konec Kalmarské unie, Švédsko se definitivně osamostatnilo. *Neaktuality* 6. 6. 2011. Dostupné na: <http://www.neaktuality.cz/zahranici/konec-kalmarske-unie-svedsko-se-definitivne-osamostatnilo> Poslední návštěva: 17. 1. 2013.
- BRENNA, Y.: 2012a. O druzích norských důchodů. *Ihned* 15. 12. 2012. Dostupné na: <http://brenna.blog.ihned.cz/c1-58976580-o-druzich-norskych- duchodu> Poslední návštěva: 26. 1. 2013.
- BRENNA, Y.: 2012b. Rub a líc norských důchodů aneb Zase pod míru? *Ihned* 16. 12. 2012. Dostupné na: <http://brenna.blog.ihned.cz/c1-58977290-rub-a-lic-norskych- duchodu-aneb-zase-pod-miru> Poslední návštěva: 26. 1. 2013.
- BRENNA, Y.: 2012c. Důchodovou reformu ještě jinak. *Ihned* 29. 12. 2012. Dostupné na: <http://brenna.blog.ihned.cz/c1-59034390-duchodovou-reformou-jeste-jinak> Poslední návštěva: 26. 1. 2013.
- BRENNA, Y.: 2012d. Norsko vs. EU – nevyřešená minulost a současnost – 1. část. *Ihned* 16. 10. 2012. Dostupné na: <http://brenna.blog.ihned.cz/c1-57954970-norsko-vs-eu-nevyresena-minulost-a-soucasnost-1-cast> Poslední návštěva: 24. 3. 2013.
- BRENNA, Y.: 2012e. Norsko vs. EU – nevyřešená minulost a současnost – 2. část. *Ihned* 16. 10. 2012. Dostupné na: <http://brenna.blog.ihned.cz/c1-57955160-norsko-vs-eu-nevyresena-minulost-a-soucasnost-2-cast> Poslední návštěva: 24. 3. 2013.
- ČÁSTEK, M.: 2004. Co by Norsku přistoupení k EU vlastně přineslo? *Euractiv* 11. 2. 2004. Dostupné na: <http://www.euractiv.sk/rozsirovanie/analyza/co-by-norsku- pristoupeni-k-eu-vlastn-prineslo> Poslední návštěva: 24. 3. 2013.
- ČERMÁKOVÁ, M.: 2003. Proč má Norsko spíš negativní vztah k Evropě. *Severské listy* květen 2003. Dostupné na: <http://www.severskelisty.cz/kaleido/kale0166.php> Poslední návštěva: 22. 3. 2013.
- EUROSKOP: 2009. Norsko zůstává k volání Bruselu hluché. *Euroskop* 13. 9. 2009. Dostupné na: <https://www.euroskop.cz/8957/13519/clanek/norsko-zustava-k-volani-bruselu- hluche> Poslední návštěva: 24. 3. 2013.
- GAŽOVIČ, O. – MINAŘÍK, D. – LASÁK, J.: 2006. Proč Norové nejsou v EU. *Listy* 6/2006. Dostupné na: <http://www.listy.cz/archiv.php?cislo=066&clanek=060613> Poslední návštěva: 16. 3. 2013.
- HITCHENS, P.: So why is Norway rich? *Dailymail* 24. 3. 2012. Dostupné na: <http://www.dailymail.co.uk/debate/columnists/article-185956/So-Norway-rich.html> Poslední návštěva: 24. 3. 2013.
- JINDŘIŠKOVÁ a, J. 25. 9. – První norské referendum o vstupu do EU. *Skandinávský dům*. Dostupné na: <http://www.skandinavskydum.cz/25-9-prvni-norske-referendum-o-vstupu-do-eu> Poslední návštěva: 2. 3. 2013.
- JINDŘIŠKOVÁ b, J. 28. 11. – Druhé norské referendum o vstupu do EU. *Skandinávský dům*. Dostupné na: <http://www.skandinavskydum.cz/28-11-druhe-norske-referendum-o-vstupu-do-eu> Poslední návštěva: 16. 3. 2013.
- KOŠNER, L.: 2011. Jak funguje norský stát blahobytu? *Český rozhlas* 29. 12. 2011. Dostupné na: http://www.rozhlas.cz/leonardo/svet/_zprava/995675 Poslední návštěva: 25. 1. 2013.
- LASÁK, J.: 2006. Norská Fremskrittspartiet: most přes navždy. *Global politics* 1. 2. 2006. Dostupné na: <http://www.globalpolitics.cz/clanky/norska-strana> Poslední návštěva: 9. 3. 2013.

- POKŠ, J.: 2010. Norsko názor nezměnilo, o Evropskou unii zájem nemá. *Neaktuality* 28. 11. 2010. Dostupné na: <http://www.neaktuality.cz/zahranici/norsko-nazor-nezmenilo-o-evropskou-unii-zajem-nema> Poslední návštěva: 24. 3. 2013.
- STEJSKALOVÁ, K.: 2003. Referendum v Norsku. *Český rozhlas* 5. 6. 2003. Dostupné na: http://www.rozhlas.cz/evropskaunie/referenda/_zprava/76749 Poslední návštěva: 22. 3. 2013.
- ŠIMÁNEK, V.: 2011. Norové tvrdě odmítají vstup do EU. *Deník* 6. 12. 2011. Dostupné na: http://www.denik.cz/ze_sveta/norove-tvrde-odmitaji-vstup-do-eu20111206.html Poslední návštěva: 22. 3. 2013.
- VINCUREK, L.: 2008. Norsko. *Český rozhlas* 24. 11. 2008. Dostupné na: http://www.rozhlas.cz/evropskaunie/staty/_zprava/519752 Poslední návštěva: 3. 2. 2013.

Resumé

Denne avhandlingen beskriver sammenhengene mellom Den europeiske union og Kongeriket Norge. Hovedformålet med denne avhandlingen er å bevise at den grunnleggende årsaken til fraværet av Norge i EU er i hovedsak historiske, økonomiske og politiske faktorer. Basert på disse faktorene analyseres fremtidsutsiktene til Norge i sin posisjon i forhold til EU. Nordmennene har avvist EU-medlemskap to ganger i to folkeavstemninger – i 1972 og i 1994.

Norsk skepsis mot europeisk integrasjon er sterkt forankret i hovedsak på grunn av dårlig historisk erfaring. Norge har vært en selvstendig stat i relativt kort tid- uavhengig som stat siden 1905. I løpet av etterkrigstiden har den utenriks politiske kursen i Norge endret seg - fra nøytralitet til vestlig orientering. Ble medlem av NATO, EFTA. Etter et mislykket forsøk på å bli med i EU i 1972 ble det fokusert på etableringen av EEC. Foruten økonomiske grunner, er det en andre holdninger og grunner som ligger til hinder for en innlemming. Vektlagte grunner er fiske, trevirke, naturgass og spesielt olje. Norge er også en stor produsent av elektrisitet, hvorav over 97% er produsert i vannkraftverk. Nordmenn er også bekymret for å miste sin suverenitet innad i Unionen. Norge er et av verdens rikeste land, som nevnt, hovedsakelig på grunn av sin mineral rikdom. De frykter at ved å delta i Union har mistet kontrollen over sine naturressurser. Det handler om f.eks. fiske. De ønsker ikke at europeiske fiskere skal fiske fritt i norske farvann. De ønsker også å beholde kontrollen over oljetilgangen i Nordsjøen og ressursene i vannkraft. Mange frykter også at Norge, ved å bli medlem av EU mister sin politiske og økonomiske støtte for utkanstrøk og spesielle støtte til landbruket.

Diese Bachelorarbeit beschreibt die Beziehungen zwischen der Europäischen Union und dem Königreich Norwegen. Das Hauptziel dieser Arbeit ist es zu beweisen, dass der eigentliche Grund für die Abwesenheit Norwegens in der EU vor allem durch historische, wirtschaftliche und politische Faktoren bestimmt ist. Basierend auf diesen Faktoren analysiert die Arbeit die Zukunftsaussichten der norwegischen Position in Bezug auf die EU. Die Staatsbürger Norwegens lehnten die EU-Mitgliedschaft zweimal in einer Volksabstimmung in den Jahren 1972 und 1994 ab.

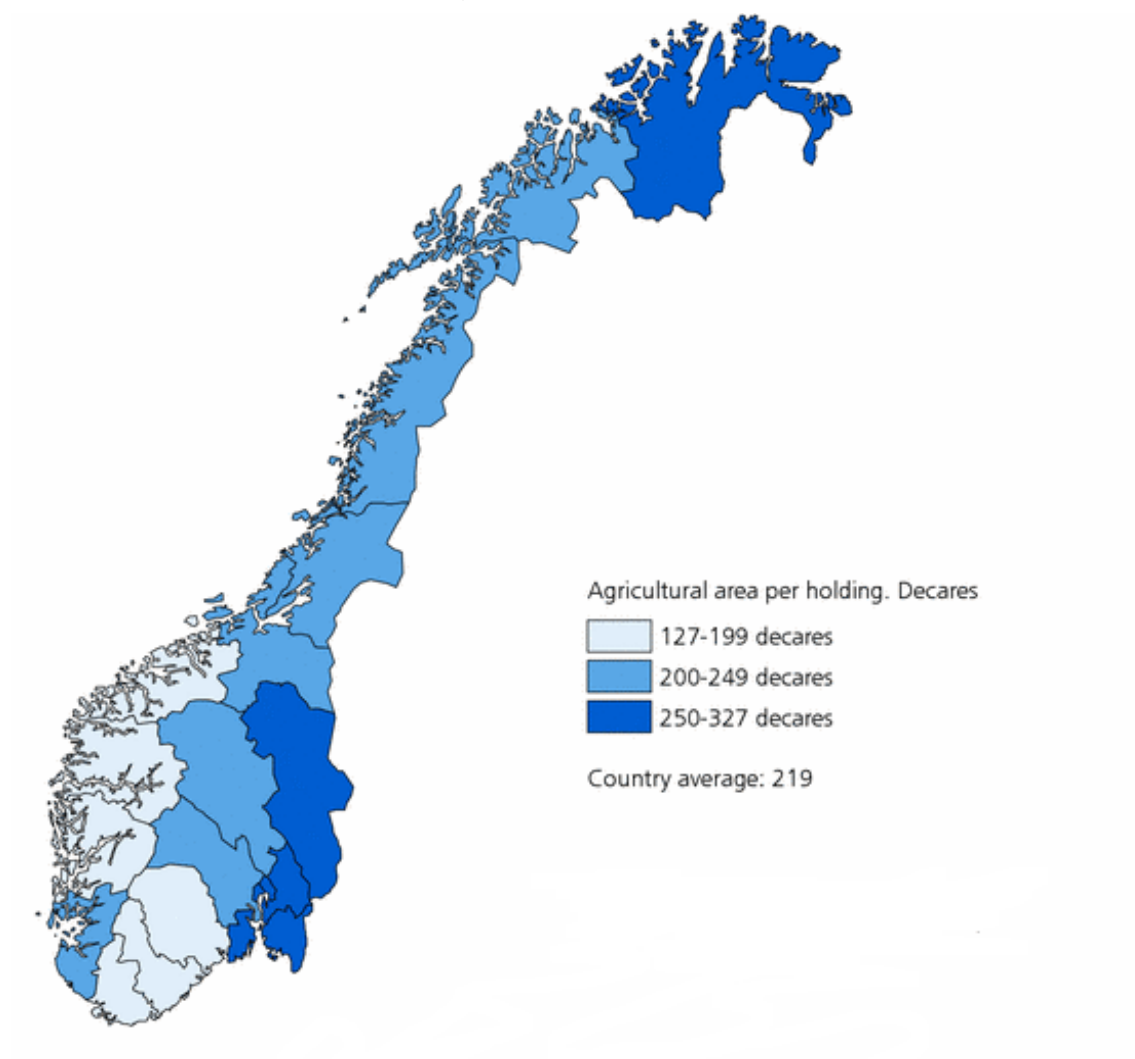
Die Norwegische Skepsis über die europäische Integration hat ihre starken Wurzeln vor allem in den schlechten historischen Erfahrungen. Norwegen ist seit relativ kurzer Zeit ein unabhängiger Staat – er gilt erst seit 1905 als unabhängig. In der Nachkriegszeit veränderte sich der außenpolitische Kurs Norwegens bedeutend - von der Neutralität zu einer pro-westlichen Orientierung. Der Staat ist ein Mitglied von NATO und EFTA geworden. Nach einem gescheiterten Versuch, der EU im Jahre 1972 beizutreten, konzentrierte sich das Land auf die Gründung der EWG. Die wirtschaftlichen Aspekte sind ein weiterer Grund der negativen Einstellung. Wichtige Rollen spielen in Norwegen Fischerei, Holzverarbeitung und die Förderung von Erdgas und vor allem Erdöl. Außerdem ist Norwegen ein bedeutender Energiestandort. Über 97% des Gesamtenergiebetrags wird in Wasserkraftwerken generiert. Die Norweger befürchten auch, dass sie mit dem Beitritt in die EU ihre Souveränität verlieren. Norwegen ist eines der reichsten Länder der Welt, vor allem wegen seiner Bodenschätze, welche es mit anderen europäischen Ländern ungern teilen will. Sie befürchten, dass sie durch den Beitritt in die EU die Kontrolle über ihre natürlichen Ressourcen verlieren. Es geht vor allem um die Fischerei. Sie wollen nicht, dass die europäischen Fischer in den norwegischen Gewässern fischen dürfen. Norwegen will auch die Kontrolle über die Ölfelder in der Nordsee und die hervorragenden Standorte zur Gewinnung von Wasserkraft behalten. Manche Norweger befürchten auch, dass die Subventionspolitik für die Regionen und die Landwirtschaft durch den EU-Beitritt verloren geht.

Seznam příloh

Příloha 1: Územní členění zemědělské plochy. V hektarech	59
Příloha 2: Zemědělské a lesnické vlastnosti v neobydlených regionech. V procentech.....	60
Příloha 3: Oblast těžby na norském kontinentálním šelfu. Březen 2012.	61
Příloha 4: Norská a ruská část Barentsova moře	61
Příloha 5: Plynovody.....	62
Příloha 6: Lesní a zemědělské oblasti	63
Příloha 7: Výroba elektrické energie podle krajů. TWh.....	64
Příloha 8: Výsledky referenda podle krajů. 1972	65
Příloha 9: Administrativní členění Norska.....	65
Příloha 10: Logo norského hnutí, které odmítá přistoupení Norska do EU. Ne do EU	66
Příloha 11: Logo hnutí. Ne do EU	66
Příloha 12: Hnutí Ne do EU. Zemědělská tematika	67
Příloha 13: Jedno z dalších témat hnutí Ne do EU. Komunální úroveň	67
Příloha 14: Výsledky referenda podle krajů. 1994	68
Příloha 15: Výsledky referenda podle jednotlivých krajů. 1994.....	69
Příloha 16: Srovnání výsledků referend a volební účasti. 1972 a 1994	70

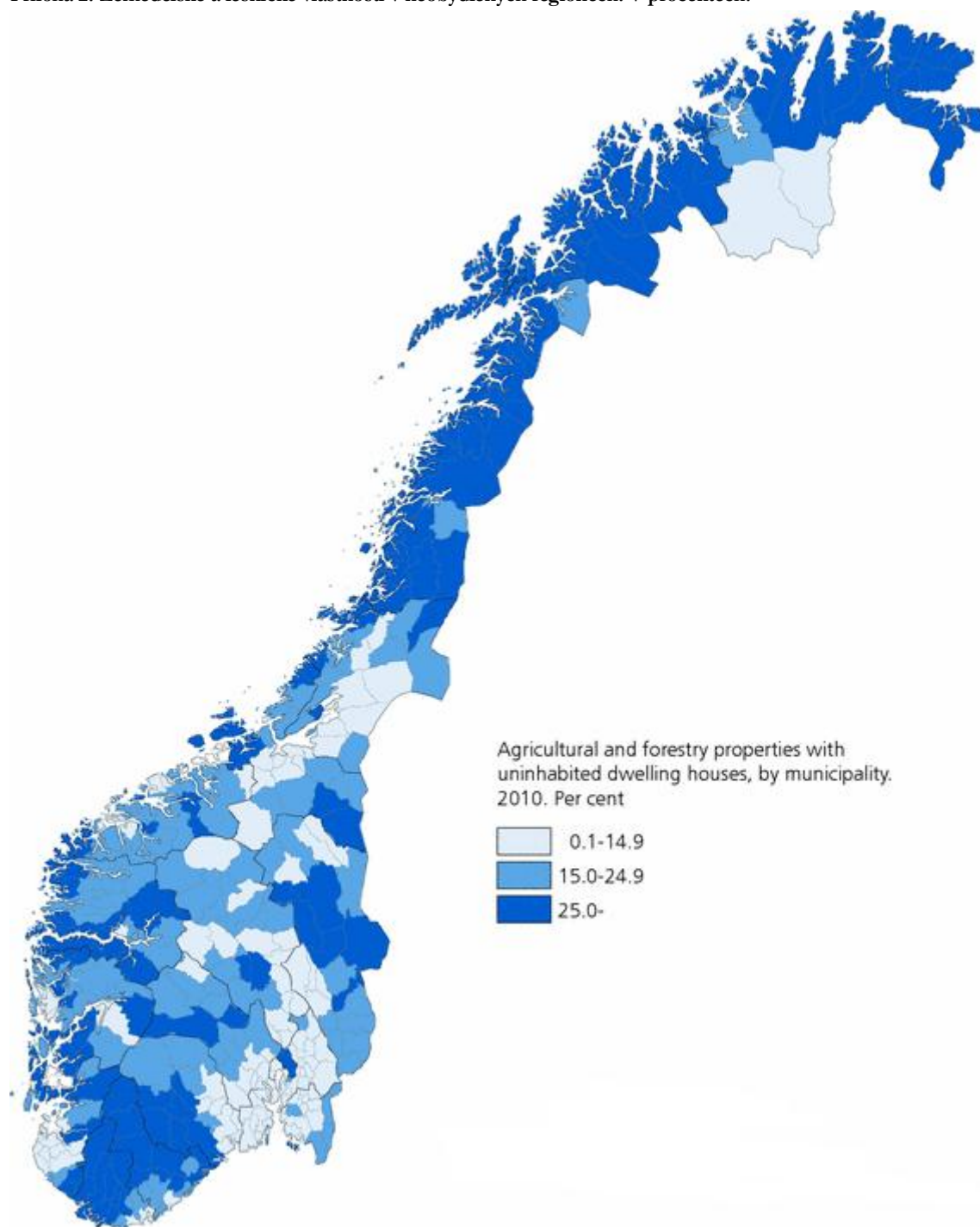
Přílohy – obrázky, mapy

Příloha 1: Územní členění zemědělské plochy. V hektarech.

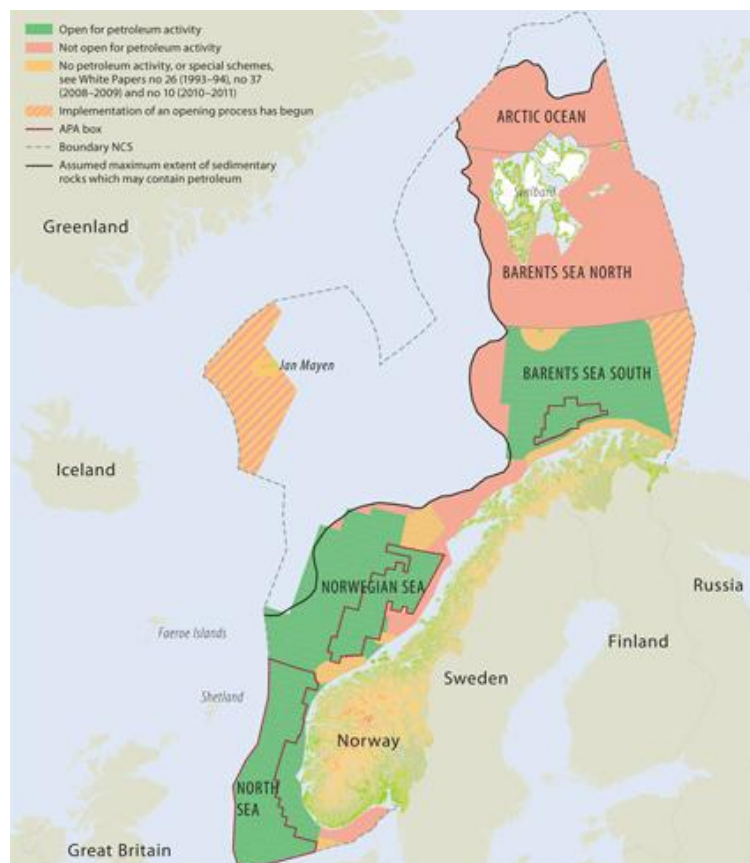
Zdroj: Norský statistický úřad. Dostupné na: <http://www.ssb.no/en/befolkning/artikler-og-publikasjoner/attachment/91796?ts=13c6ca485b8> Poslední návštěva: 29. 1. 2013

Příloha 2: Zemědělské a lesnické vlastnosti v neobydlených regionech. V procentech.

Zdroj: Norský statistický úřad. Dostupné na: <http://www.ssb.no/en/befolkning/artikler-og-publikasjoner/attachment/91796?ts=13c6ca485b8> Poslední návštěva: 30. 1. 2013.

Příloha 3: Oblast těžby na norském kontinentálním šelfu. Březen 2012.

Zdroj: Norský ropný direktorát. Dostupné na: http://www.npd.no/Global/Engelsk/3%20-%20%20Publications/Facts/Facts2010/Facts_2010_engelsk_web%5B1%5D.pdf Poslední návštěva: 30. 1. 2013.

Příloha 4: Norská a ruská část Barentsova moře.

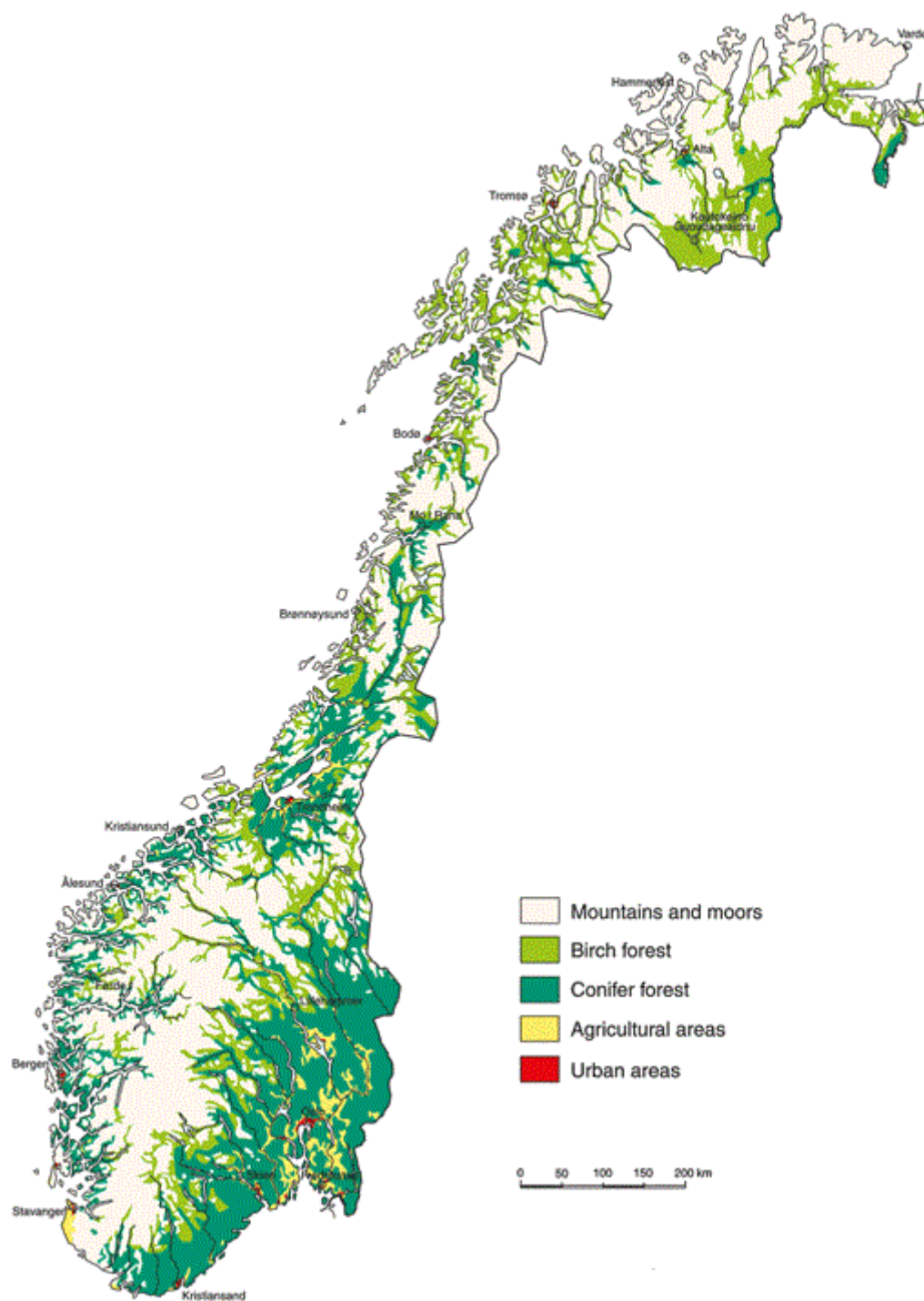
Zdroj: Norský ropný direktorát. Dostupné na: http://www.npd.no/Global/Engelsk/3%20-%20%20Publications/Facts/Facts2010/Facts_2010_engelsk_web%5B1%5D.pdf Poslední návštěva: 30. 1. 2013.

Příloha 5: Plynovody.

Zdroj: Norský ropný direktorát. Dostupné na: http://www.npd.no/Global/Engelsk/3%20-%20%20Publications/Facts/Facts2010/Facts_2010_engelsk_web%5B1%5D.pdf Poslední návštěva: 31. 1. 2013.

Příloha 6: Lesní a zemědělské oblasti.

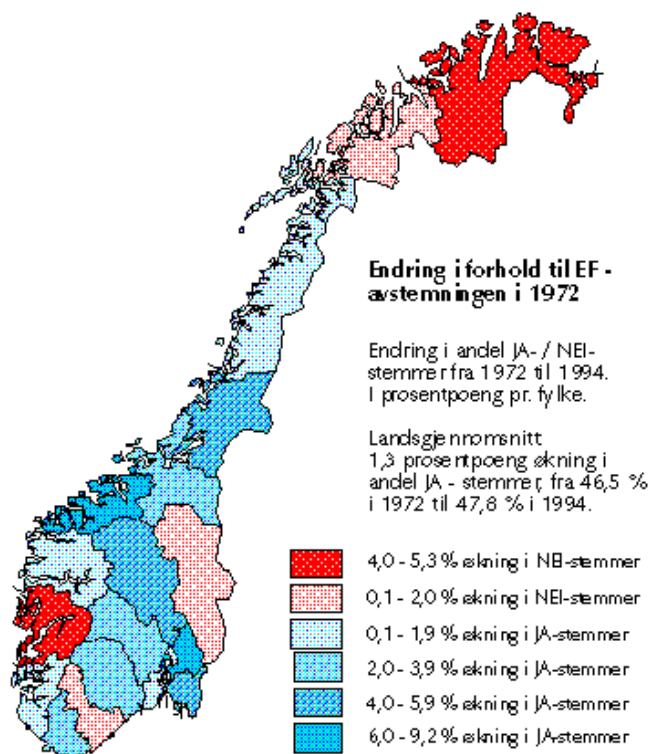
Zdroj: Norský statistický úřad. Dostupné na: <http://www.ssb.no/en/befolkning/artikler-og-publikasjoner/attachment/91796?ts=13c6ca485b8> Poslední návštěva: 31. 1. 2013.

Příloha 7: Výroba elektrické energie podle krajů. TWh.

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Celkem	130 473	107 245	110 472	137 811	121 400	137 164	142 109	131 773	123 630	128 144
01. Østfold	4 319	4 075	4 559	4 684	4 656	4 804	4 984	4 740	4 746	4 889
02. Akershus	902	844	907	990	986	999	994	991	979	940
03. Oslo	73	83	85	53	86	87	92	80	71	53
04. Hedmark	2 298	1 975	2 276	2 585	2 339	2 489	2 466	2 501	2 406	2 552
05. Oppland	5 862	4 811	5 675	6 029	5 796	7 425	7 585	6 778	6 422	6 920
06. Buskerud	9 831	8 087	8 998	9 650	9 063	11 163	10 906	9 580	9 493	10 693
07. Vestfold	13	11	14	11	15	17	17	15	22	15
08. Telemark	13 547	10 032	10 926	13 101	12 859	13 009	15 084	12 232	12 235	12 495
09. Aust-Agder	4 646	3 599	4 363	4 321	4 236	5 169	5 941	4 672	4 019	4 035
10. Vest-Agder	9 473	7 851	7 832	9 454	9 257	9 755	11 511	9 682	7 735	8 262
11. Rogaland	12 972	8 919	7 505	12 696	11 937	11 883	13 544	13 919	13 856	11 695
12. Hordaland	16 030	13 169	13 472	20 103	14 225	19 896	17 516	16 617	14 103	17 084
13. Sogn og Fjordane	14 478	11 923	12 418	15 795	12 603	15 716	15 625	14 559	12 808	14 560
14. Møre og Romsdal	6 471	5 459	6 158	7 885	5 847	7 553	7 906	6 774	6 150	6 978
15. Sør-Trøndelag	4 498	3 723	4 526	5 467	4 243	5 341	4 531	5 127	4 400	4 624
16. Nord-Trøndelag	3 176	2 512	2 711	3 609	2 570	3 486	2 974	3 026	2 595	3 232
17. Nordland	17 406	16 174	13 708	16 627	16 192	14 068	15 935	15 361	15 854	13 577
18. Troms	2 814	2 580	2 675	2 848	2 803	2 382	2 670	2 335	2 519	2 446
19. Finnmark	1 525	1 345	1 593	1 840	1 617	1 844	1 755	2 711	3 145	3 024
Svalbard	63	73	71	65	70	78	73	72	72	70

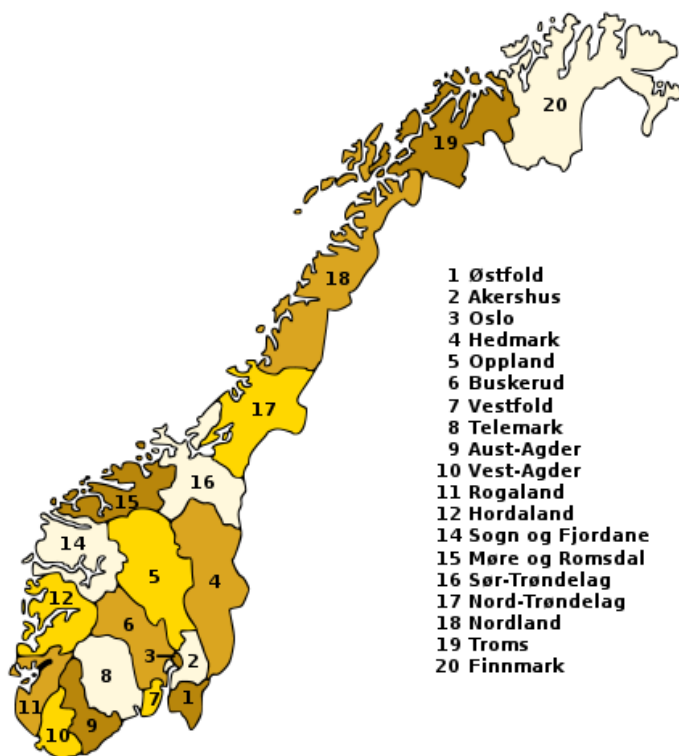
Zdroj: Norský statistický úřad. Dostupné na: <http://www.ssb.no/en/befolkning/artikler-og-publikasjoner/attachment/91796?ts=13c6ca485b8> Poslední návštěva: 10. 4. 2013.

Příloha 8: Výsledky referenda podle krajů. 1972.

Zdroj: Norský statistický úřad. Dostupné na: http://www.ssb.no/a/kortnavn/euvalg/eukart72_94.html
Poslední návštěva: 3. 3. 2013.

Příloha 9: Administrativní členění Norska.

Zdroj: Norge.cz. Dostupné na: <http://norge.cz/norsko/kraje-fylke> Poslední návštěva: 3. 3. 2013.

Příloha 10: Logo norského hnutí, které odmítá přistoupení Norska do EU. Ne do EU.

Zdroj: Ne do EU. Dostupné na: <http://www.neitileu.no/> Poslední návštěva: 16. 3. 2013.

Příloha 11: Logo hnutí. Ne do EU.

Zdroj: Altermedia. Dostupné na: <http://no.altermedia.info/?p=50> Poslední návštěva: 16. 3. 2013.

Příloha 12: Hnutí Ne do EU. Zemědělská tematika.

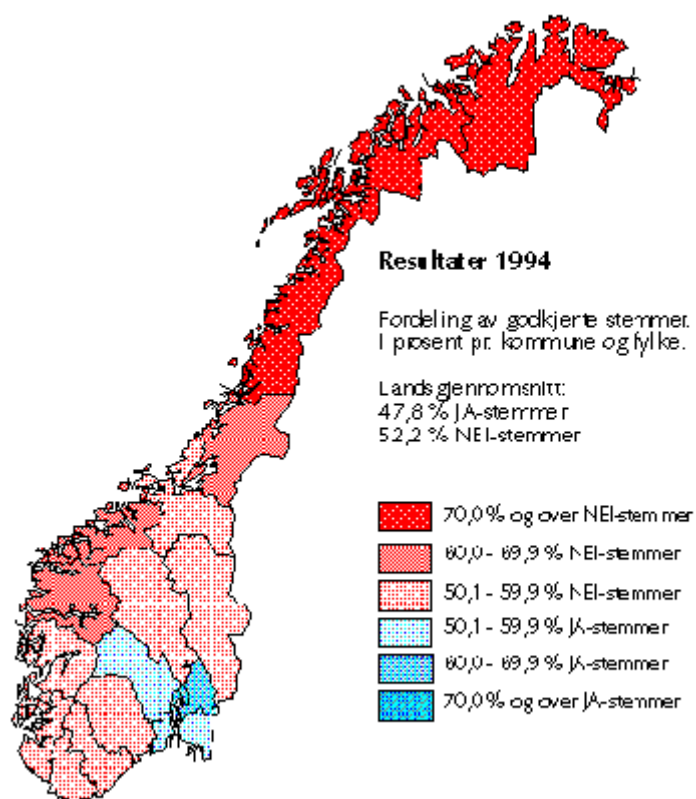
Zdroj: Ne do EU. Dostupné na: http://www.neitileu.no/fylkeslag/akershus/aktuelt/presse_og_politikk/aarsmoete_akershus_nei_til_eu_27_februar_2013_kl_17_30 Poslední návštěva: 16. 3. 2013.

Příloha 13: Jedno z dalších témat hnutí Ne do EU. Komunální úroveň.

Zdroj: Ne do EU. Dostupné na: http://www.neitileu.no/fylkeslag/sogn_og_fjordane/aktuelt/presse_og_politikk/eu_og_lokaldemokratiet Poslední návštěva: 16. 3. 2013.

Příloha 14: Výsledky referenda podle krajů. 1994.

Zdroj: Norský statistický úřad. Dostupné na: http://www.ssb.no/a/kortnavn/euvalg/eukart72_94.html
Poslední návštěva: 6. 3. 2013.

Příloha 15: Výsledky referenda podle jednotlivých krajů. 1994.

	Počet voličů			Procentuální volební účast			Způsob volby	
	Celkem	Muži	Ženy	Celkem	Muži	Ženy	Ano	Ne
Celá země	3 266 064	1 594 794	1 671 270	89,0	89,9	88,2	47,8	52,2
01. Østfold	185 441	90 029	95 412	88,2	90,0	86,6	53,5	46,5
02. Akershus	322 029	158 040	163 989	91,1	91,6	90,6	63,8	36,2
03. Oslo	360 340	166 575	193 765	88,1	88,8	87,5	66,6	33,4
04. Hedmark	146 468	71 791	74 677	88,7	89,8	87,5	42,7	57,3
05. Oppland	142 911	70 293	72 618	88,5	89,9	87,2	44,1	55,9
06. Buskerud	174 271	84 786	89 485	88,7	89,4	88,0	57,2	42,8
07. Vestfold	155 338	75 034	80 304	89,0	89,2	88,8	57,0	43,0
08. Telemark	125 401	61 124	64 277	87,9	87,9	87,9	42,2	57,8
09. Aust-Agder	73 841	36 337	37 504	88,0	88,6	87,3	44,4	55,6
10. Vest-Agder	108 226	52 661	55 565	89,0	90,0	88,2	45,6	54,6
11. Rogaland	251 790	123 752	128 038	90,3	90,8	89,9	45,3	54,7
12. Hordaland	313 511	153 348	160 163	89,8	90,4	89,2	43,7	56,3
13. Sogn og Fjordane	80 104	40 465	39 639	89,5	89,5	89,4	31,8	68,2
14. Møre og Romsdal	180 426	89 540	90 886	89,1	90,5	87,8	38,4	61,6
15. Sør-Trøndelag	194 869	95 403	99 466	87,9	89,3	86,5	45,0	55,0
16. Nord-Trøndelag	96 334	47 992	48 352	89,4	90,2	88,6	36,0	65,0
17. Nordland	183 703	91 170	92 533	88,5	90,0	87,1	28,6	71,4
18. Troms	113 840	57 019	56 821	89,1	90,2	88,0	28,5	71,5
19. Finnmark	57 211	29 435	27 776	88,1	90,1	85,9	25,5	74,5

Zdroj: Autorem zpracováno na základě: Norský statistický úřad. Dostupné na: http://www.ssb.no/a/kortnavn/euvalg/eu_norge.html Poslední návštěva: 6. 3. 2013.

Příloha 16: Srovnání výsledků referend a volební účasti. 1972 a 1994.

	Procentuální volební účast						Způsob volby			
	Obě pohlaví		Muži		Ženy		Ano		Ne	
	1972	1994	1972	1994	1972	1994	1972	1994	1972	1994
Celá země	79,2	89,0	82,4	89,9	76,2	88,2	46,5	47,8	53,5	52,2
01. Østfold	79,7	88,2	82,4	90,0	77,1	86,6	48,5	53,5	51,5	46,5
02. Akershus	83,1	91,1	85,3	91,6	80,8	90,6	56,8	63,8	43,2	36,2
03. Oslo	81,9	88,1	83,6	88,8	80,6	87,5	66,5	66,6	33,5	33,4
04. Hedmark	80,0	88,7	83,5	89,8	76,6	87,5	44,4	42,7	55,6	57,3
05. Oppland	78,6	88,5	82,7	89,9	74,5	87,2	39,9	44,1	60,1	55,9
06. Buskerud	79,2	88,7	81,9	89,4	76,5	88,0	53,9	57,2	46,1	42,8
07. Vestfold	79,0	89,0	81,8	89,2	76,3	88,8	56,7	57,0	43,3	43,0
08. Telemark	77,7	87,9	81,2	87,9	74,2	87,9	38,4	42,2	61,6	57,8
09. Aust-Agder	74,3	88,0	78,4	88,6	70,3	87,3	45,6	44,4	54,4	55,6
10. Vest-Agder	78,7	89,0	83,2	90,0	74,3	88,2	42,9	45,6	57,1	54,6
11. Rogaland	79,4	90,3	82,2	90,8	76,7	89,9	44,8	45,3	55,2	54,7
12. Hordaland	79,9	89,8	83,0	90,4	76,9	89,2	49,0	43,7	51,0	56,3
13. Sogn og Fjordane	77,0	89,5	80,8	89,5	73,0	89,4	30,8	31,8	69,2	68,2
14. Møre og Romsdal	78,2	89,1	81,7	90,5	74,8	87,8	29,2	38,4	70,8	61,6
15. Sør-Trøndelag	76,6	87,9	80,7	89,3	72,7	86,5	42,4	45,0	57,6	55,0
16. Nord-Trøndelag	77,7	89,4	82,2	90,2	73,2	88,6	31,6	36,0	68,4	65,0
17. Nordland	77,3	88,5	81,4	90,0	73,1	87,1	27,5	28,6	72,5	71,4
18. Troms	75,8	89,1	80,4	90,2	71,1	88,0	29,8	28,5	70,2	71,5
19. Finnmark	76,1	88,1	79,7	90,1	72,2	85,9	29,6	25,5	70,4	74,5

Zdroj: Autorem zpracováno na základě: Norský statistický úřad. Dostupné na: http://www.ssb.no/a/kortnavn/euvalg/eu_norge.html Poslední návštěva: 6. 3. 2013.